

1

אונקלוס

תקעט בראשית מד ויגש

16 ויגש אליו יהודה ויאמר בי אדני ידברנא עבדך דבר באוני אדני ואליחר אפך בעבדך פי כמוך

רשי

לקט בהיר

כפדצה

(יח) ויגש אליו. דבר באוני אדני. יכנסו דבריי באזניך (כ"ח): ואל יחר אפך. מכאן אתה למד שדבר אליו קשות: כי כמוך כפרעה. חסוב אתה בעיני כמלך זהו פשוטו, ומדרשו סופך ללקות עליו בצרעת כמו שלקה פרעה על ידי זקנתו שרה על לילה אחת שעכבה (כ"ח). ד"א מה פרעה גזר ואינו מקיים מצותיו ואינו עושה אף אתה כן, וכי זו היא

יג) פי' אל תשליכס מעמך, אלא תקבלס כדי לדייק בהס ותבינס על ברין, וכדי שלא תשיבני ריקס מלפניך, וההכרת, שאס פירושו כמו בשאר מקומות שתיבת באזניך הוא כמו לפניך, כלומר למשמע אזניך, וכמו שתרגוס אונקלוס קדס רבוני, ח"כ מיותר תיבת דבר, וגס אין לו שחר, שהיל"ל ידבר נא עבדך באוני אדוני, אלא ודאי פי' שהדבר יהיה באזניך וכמו שאמרנו (מ"ל), ובעבור שדבריו ישנס כוונות עמוקים לא רק פשטס אמר כן (נח"י), והש"ס כתב ההכרת

משום שפי' מלך היו מדברים, וכי האונקלוס לא ידע זאת, אבל אין דבריו כלום במחילה, שאפילו כשמדברים פי' מלך מדברים לפניו ובאזניו שהוא רואה את המדבר ושומע דבריו: (יד) פי' סגנון הדיבור ותנועות פיו וקולו היה בדרך קשות, וזאת אין אנו יכולים לדעת מהכתב, אלא העדות על זה הקדמתו שאמר ואל יחר אפך, מכלל שהיה שם דבר שיכול לחרות אפו, והגס שדרשו חז"ל דברים קשים כגון אהרוב אותך עם פרעה, ותלקה כפרעה, מתחלה בעלילה באת וכו', פשוט הוא שלא אמר דברים אלו בפירוש, אלא חז"ל דייקו זאת מדבריו שהיתה בהם כוונות אלו, וכן מי ששמע דבריו היה מבין כוונתם (מהרש"ל), ועוד יותר מזה ההקדמה שאמר ואל יחר אפך היא היא הנומנת להעמיק בדבריו ולהבין בהם הקשות (מ"ל: טו) ולא אמר כפרעה שאין המכוון שחשוב כפרעה, אלא כמלך, כי לפי פשוטו נאמר פרעה לשבח, משא"כ לפי המדרשות נאמר פרעה לגנאי, ולזה לא אמר הכתוב כי אתה כפרעה, אלא אמר ב' פעמים כ"ף הדמיון, כלומר פרעה כאחיה ואחיה כפרעה פי' שניכס מלכים (רא"ם), ונתינת טעם של כי הוא עו"ה לא מפני מעוט חשיבותך אדבר קשות, אלא מפני מרידות לב, ואין אדם נחפס על זערו, לזה אל יחר אפך כי חסוב אתה בעיני, ולא די לרש"י פשט זה, כי מה ענין פרעה לכאן היל"ל כי אתה כמלך (מ"ל: טז) בויק"ר פרשת מזרע חשב י' דברים שגורמים הנרעת וא' מהם הגזול את שאינו שלו, ומייתי ראייה מעוזיהו שלקח הכהונה, לזה כמו פרעה (שהיה בימי אברהם) שעכב את שרה נלקה כמו כן אתה אם תעכב את בנימין (ג"א), או משום שהקב"ה משלם מדה כנגד מדה, והמפריד אשה מצעלה או בן מאביו נלקה בצדד ישב (ד"ד), וזה הדרך בעלגמו ג"כ לא די שתיבת "כי" לא אחי שפיר: (יז) שגור בעבד לא ימלוך ועשה אותך למלך, ומה שאמר מנטיח ואינו עושה, לא מנינו שנכתב כן בפרעה, אבל כל שכן הוא שאס עבר על הגזירה ששיטא שאינו עומד בדיבורו, ואמר זאת כדי להשוות אליו את יוסף שאמרת שלא יחסר לו דבר רק חשים עיני עלי, ונקט האי לשנא שימת עין לפי שכל שימת עין הוא לטובה, וכי זו היא שימת עין להעליל עליו ולחשוד אותו בגנב, אבל לא מה שרצה לעכבו לעבד, שהרי לא אמר שייטיב

אור החיים

יח. ויגש אליו. עוד לל"ד למה הוצרך לומר ויגש אחר שקרוב אליו היה ומדבר עמו עד עתה, ורז"ל דרשו (ב"ר ל"ג) יעויין שם דבריהם ולל"ד פשט הכתוב. עוד לא היה צריך לומר תיבת אליו ומוצן הדבר. עוד לל"ד אומרו כי אדוני לא נודע הרינוי למה, ואס לכל יחר אפו היה לו לאומרו סמוך לולא יחר וגו'. עוד לל"ד אומרו באזני אדוני, ורז"ל אמרו (שם) שיכנסו דבריו באזניו וזה

נודע נתינת טעם זה להיכן חזרת ואדרבא לל"ד שהוא גדול כפרעה יקפיד על מיעוט הנכבט כבוד וגדולה. אכן פשט הכתוב הוא כי דבר ידוע הוא כי מנהג המלכים ישבו לפניכם גדולי המלכות ושריהם ויועליהם והיה אס בל איש על דבר משפט או דבר מאת המלך לא יעמוד כהפסק בין המלך ושריו היושבים ראשונה במלכות ומוץ לעגול יעמוד ושם

ידבר, וכמו כן היו ויגש אליו פי' שני המלך ובין השנים המלך. ועיין מה ש יומא ד' צשינוי ת המלך שיתרצה לו י אדוני ידבר נא עבדך זולתך וזה לא יתו שלא ימחר להחכ מהמוסר, והוא או כי דרך זה יעשוה לזה לא עבד לאד הדבר כי כמוך נ בגמרא (ע"ז י'): נלחת למלכא וכל כיב נולח יהודכ בסכנת מות מדין הוא פרעה לזה א אשר ע"כ מבקש שינלחכו בטענות למלך שחייב כיון כי כמוך וגו' ע"ד כי"ו ואס ידבר ב שם יעשו למלך נ המלך עושה דבר יועליו את לבו לז ממחילתו לדבר ב הוא איש חסד וד תקלה ב"מ. ובדרך דרך אומרו (משלי האדם לאדם, ולזו עליו לרחמים וה ולחצבו"י) כדי שח

א) שתיבת אליו מיחד זולת יוסף והמלך, וכ אליו, בלב ולא ברגל. עמהס. ז) פיר

מסורת המדרש
ג. תפוחי זהב
במשכיות כסף וכו'
יל"ש כאן קנ. משלי
תחקסא.

ד. מים עמוקים עצה
בלב איש יל"ש כאן קנ.
משלי תתקנט, זוהר ח"א
רא: משל לבאר
עמוקה ראה: שהש"ד
פי"אית, תנ"י כא"ב.

שם, שם) 'ורוח לא יבא ביניהם' אלו השבטים אמרו
מלכים מדיינים אלו עם אלו אנו מה אכפת לנו.

ג. דבר אחר ויגש אליו יהודה פתיב (משלי כה, יא)
'תפוחי זהב במשכיות כסף' תרגם עקילס הגר תזורין
דדהב בגו דיסקרין דכסף (שם שם, שם) 'דבר דבר על
אפניו' מה אופן זה מראה פנים לכל צד כף היו דבריו
של יהודה נראים לכל צד בשעה שדבר עם יוסף.

ד. דבר אחר ויגש אליו יהודה וגו' פתיב (משלי כ, ה)
'מים עמוקים עצה בלב איש וגו'' לבאר עמקה מלאה צונן

ויוסף הוא "האחד" המיוחד שבבני יעקב, לחביבות (בראשית מב, יג), ושניהם יקראו "אחד" (רו"ו);
"ורוח לא יבא ביניהם" — אלו השבטים, שהם סדורים לדגלים כארבע רוחות השמים להשפיע
ברכה בעולם (כנדרש בבמ"ר ב, ג. רו"ו כאן), שלא באו להתערב בוויכוח שבין יהודה ויוסף, שכך —
אמרו: מלכים מדיינים אלו עם אלו, אנו מה איכפת לנו — להתערב בדבריהם?! ולבסוף
נדבקו אז יוסף עם אחיו, וכאשר יתלכדו ולא יתפרדו לעתיד, כמו שנאמר (יחזקאל לו, טו): "קח לך עץ
אחד וכתוב עליו ליהודה..., ולקח עץ אחד וכתוב עליו ליוסף..., וקרב אותם אחד אל אחד... והיו לאחדים
בידך", וכאות על איחודם לעתיד לבוא, כאמור שם בענין (רש"י).

ג. דבר אחר: "ויגש אליו יהודה" — ויש במשמעות "גישה" גם קריבה של חיבה ובקשה
וגם נגישה של ריב (יפ"ת), וכנודש להלן שיש כמה משמעויות בחיבה זו (בסימן ו'), זהו אשר —
כתיב: "תפוחי זהב במשכיות כסף, דבר דבר על אפניו" — דבר שהוא אמור מפי דוברו כמליצה
מתגלגלת והולכת כאופן, דומה ביפיו אל תבליטי זהב בתכשיטי כסף, שהם מביעים את יופי וברק
הכסף והזהב יחדיו, וכאשר — תרגם עקילס הגר — שתרגם את כתבי הקודש ליונית "לפני רבי
עקיבא" (ע"י לעיל מו, א), ואשר תוכן תרגומו היוני לפסוק זה, כשתתרגמו לארמית: "חזורין דדהב בגו
דיסקרין דכסף" — תבליטי כפתורים מזהב בולטים (ע"י בת"א שמות כה, לג'לד, ועוד, "כפתור" —
"חזור") כתפוחים, בתוך משטחים עגולים מכסף (לעיל י, ב), שהזהב והכסף נשקפים ומבריקים בהם
באחד; "דבר דבור על אפניו" — כמו אופן של מרכבה, מה אופן זה — אין לו פנים ואחור,
ובשעה שהוא מתגלגל, הוא — מראה פנים מכל צד, כך היו דבריו של יהודה, נראים לכל
צד — לחיבה לבקשה ולאיום — בשעה שדבר עם יוסף, וכך הצליח לשכנעו להתודע אליהם.

ד. דבר אחר: "ויגש אליו יהודה ויאמר בי אדוני" — חזר הכתוב על גישת יהודה לדבר עם
יוסף אף שידועים אנו מהנאמר לעיל שהוא היה המדבר, אלא בא לרמוז על גישה למרחוק אותה השיג
יהודה באריכות דיבורו אל יוסף, וזהו אשר — כתיב: "מים עמוקים, עצה בלב איש, ואיש
תבונות ידלנה" — המחשבה והמזימה אשר בלבו של איש היא מופלאת מזולתו לדעתה כמים עמוקים
בתהום, ואיש בעל תבונות מצליח לגלות את הסוד ולדלותו מעמקי לב בעל המחשבה האמורה, "משל"

וידו
לא
מה
אל
לא
גלו
פת
שם)
וחים
וחים
היה
יעה
הוא
לכים
אדות
ראש
ידיו"
ולא
באו
ו: כן
ומהו
בעת
אותה
שאר
זודה,
תערב
בהם,
זו עם
זו ולא
ענגשו
—
אן (ג),

מסורת המדרש
ה. הנה ימים באים
וכו' ל"ש כאן קנ. עמוס
תקמט. חורש זה
יהודה וכו' ע"ע להלן
פצ"ה"א.

והיו מימיה צוננין ויפין ולא היתה בריה יכולה לשנות
הימנה בא אחד וקשר חבל בחבל ונימה בנימה משיחה
במשיחה ודלה הימנה ושתה התחילו הפל דולין הימנה
ושותין כך לא זו יהודה משיב ליוסף דבר על דבר עד
שעמד על לבו. L

ה. ויגש אליו יהודה (עמוס ט, יג) 'הנה ימים באים
נאם ה' ונגש חורש וגו' 'חורש' זה יהודה 'בקוצר' זה
יוסף שנאמר (בראשית לו, ז) 'והנה אנחנו מאלמים אלמים'
(עמוס שם, שם) 'ודרך ענבים' זה יהודה שנאמר (זכריה ט, יג)

ויל"ש כאן ק"ט, למה הדבר דומה: לבאר עמוקה, מלאה צונן, והיו מימיה צוננין ויפין —
לשתיה, ולא היתה — שום — בריה יכולה לשנות הימנה, עד אשר — בא אחד, וקשר
חבל בחבל — חבלים עבים אלו אל אלו, ונימה בנימה — דקה בדקה, משיחה במשיחה —
שורן אל שורן, שזר וקשר, עד שעשה חבל ארוך ועבה, ודלה הימנה — מים, ושתה, ואחריו —
התחילו הכל דולין הימנה ושותין — את מימיה, כך — הוא הנמשל: אחי יוסף הרגישו וידעו
כל אותה העת שיש איזה סוד כמוס עמוק בלבו של האיש הזה, ואיזה תחבולה טמונה עמוק בלבו אשר
לפיה הוא נוהג בהם בנוהגיו המוזרים האלה, ולא הצליחו לדלות את הסוד הזה ממעמקיו, עד אשר
— לא זו יהודה — מלדבר אל יוסף, והיה — משיב ליוסף דבר על דבר, עד שעמד על
— הסוד אשר טמון עמוק במעמקי — לבו — של יוסף, שיוסף נאלץ להתודע אל אחיו, וכולם
נהנו מכך, שהוא כלכלם ופרנסם.

ה. "ויגש אליו יהודה" — יהודה לבדו נגש בעת סיום וישועה זו, ושאר האחים נשאו על
עמדם, זהו שאמר הכתוב ביעוד הנביא על העתיד: "הנה ימים באים, נאם ה', ונגש חורש
בקוצר, ודרך ענבים במשך הזרע, והטיפו ההרים עסיס" — ויעוד נפלא זה אינו רק דבר כפשוטו, שיפגשו
בשדה החורש עם הקוצר ודורך הענבים בזרע ומן ההרים יטוף צוף פרי, שהוא גם מליצה ומשל אל
שלימות המלכות בישראל (יפ"ת בשם אברבנאל), אחרי רוב ימי הצרות, ואמר "הנה ימים באים" —
כמראה על ימים שהיו ויחזרו לבוא (ראה להלן צה, סוסי א), על כן יש לדרוש זאת על היום שהגיעה
מלכות בישראל אל תיקונה אחרי ימי צרות, הוא יום התודע יוסף אל אחיו, ובגזירה שוה "ויגש —
ונגש", ודרוש: "ונגש חורש בקוצר", "חורש" — זה יהודה, "שנאמר (הושע י, א): "ארכיב אפרים,
יחוש יהודה" (יל"ש כאן ק"ט) — כשבקש הקב"ה להרכיב את יוסף, אבי אפרים, על מרכבת המלכות,
היה זה יהודה שחרש בתחילה את מזימת מכירת יוסף למצרים "בקוצר" — זה יוסף, שנאמר
— בדבריו: "והנה אנחנו מאלמים אלומים" — מלאכה שנעשית בעת הקציר, וחלום זה של
יוסף היה לסימן שבסופו של דבר יהא הזן ומפרנס לאחיו (וכדלעיל פד, ט), הרי שיהודה הוא
בתחילה המנהיג בקרב אחיו ו"חורש" את מזימת המכירה הזאת, ויוסף הוא המנהיגם בסופו של דבר,
"הקוצר" את פרי המזימה: "ודורך ענבים", "דורך" — זה יהודה, שנאמר: "כי דרכתני לי

'כי דרכתני לי יהו
זה יוסף שמשך ו
(הושע יא, ד) 'בחו
הרים עסיס' אלו
אלו אנו מה אכפ

ו. דבר אחר
ורבנן ר' יהודה א
(ש"ב י, יג) 'ויגש
נחמיה אומר הגש
'ויגשו בני יהודה
לתפלה (מ"א יח, ל

יהודה קשת", דריכת
עשית מלחמה, וגם אל ח
במלחמה עמו בשעה זו
אהבה וחסד, והורידו
אמשכם", וכנדרש למע
השבטים, בני יעקב, אנ
זה לזה דברי חכמה ערב
אלו — יהודה שהיה מ
בדבריהם!?

ו. דבר אחר: ויג
הכתוב "ויגש" (כדלעיל ב)
— רבי יהודה רבי נד
אומר: "הגשה" למל
עמו, לפני ארם, למלח
וכנדרש להלן (בסימן זה)
הכתוב: "ויגשו בני יו
ופיוס "לעזור לקלב בשאל
כן נגש יהודה לדבר דב
אמרי: "הגשה" לתנ
אלהי אברהם יצחק וישר
לה, כן נגש יהודה לבק

וּבַטְרָם יִתְנַגְּפוּ רַגְלֵיכֶם עַל־הָרִי נִשְׁף
 וְקוֹיֹתֵם לְאוֹר וְשִׁמְהָ לְצַלְמוֹת יֵשִׁית קְרִי:
 וְשִׁית לְעַרְפֶּל: הִי וְאִם לֹא תִשְׁמְעוּהָ בְּמִסְתָּרִים →
 תִּבְכְּהוּ נַפְשֵׁי מִפְּנֵי גוֹה וְדַמְעַ תְּדַמְעַ וְתִרְדַּ
 עֵינֵי דַמְעָה כִּי נִשְׁבְּהָ עֵדֶר יְהוָה: ל ס

לְנִהוֹר וַיְהִי עֲלֵיכֶן
 חֲשׂוֹךְ לְיִזְהוֹר וְהָא
 כְּדַבְּקֵבְלָא תְהוֹן מְהֵלְכִין
 אֲתוֹן: ז וְאִם לֹא תִקְבְּלוֹן
 אוֹלְפֹן כַּד בְּסִתְרָא תִבְכִּי
 נַפְשֵׁי מִן קְדָם דִּיעְדִּי
 מִנְכֹּן וְיִקְרֹכֹן וּמְדַמְעַ
 תְּדַמְעַ וְתִשְׁגַּר עֵינֵי

רש"י

(טז) יתנגפו. יכסלו אלופי"ר נלע"ז: הרי נשף. הרי חסך נלכמס נגולה: ושית לערפל. כמו ולשית את האור לערפל: (יז) מפני גוה. מפני גדולה שלכס שמתכטל. דבר אחר מפני גאותה של מלכות שמיס שתנתן לפסילים:

מצודת דוד

יתנגפו רגליכם. יוכו רגליכם באבני ממשול, כשתלכו גולה על הרי חושך: וקויתם לאור. כאשר תקוו שיהיה לכם הרווחה מה, אז ישים אותה המקום לצלמות, ויהיה מושם לערפל. וכפל הדבר במלות שונות: (יז) ואם לא תשמעוהו. אם לא תקבלו אמרי, הנה תבכה נפשי במסתרים, במקום שהוא בחדרי הגוף, כי רואה אני הרעה המוצאת אתכם: מפני גוה. דמוע תדמע. מלבד בכיית הנפש עוד דמוע תדמע. וחזר ופירש ותרד עיני דמעה, בעבור שנשבה עדר ה' הם ישראל עם מרעיתו וצאן ידו:

מצודת ציון

טז) יתנגפו. ענין הכאה. וכן פן תגוף באבן רגליך (סס נל יט): נשף. ענין חושך. כמו אך חושך ישופני (סס קלט יא): לצלמות. צלו של מות, והוא חשכת הקבר: ושית. ענין שימה. כמו ישית חושך סתרו (סס יח יט): לערפל. עב הענין: (יז) גוה. כמו גאה ובאה הוי"ו במקום האל"ף. וכן כי השפילו ותאמר גוה (איוב כג טט). והוא ענין רוממות: ודמוע. הוא רמעת הבכי: נשבה. מלשון שביה:

רד"ק

אם לא תשמעו זאת הנבואה שאני אומר לכם מפי האל יתברך, במסתרים תבכה נפשי, כי אני רואה אחרייתכם, ובכיית הנפש במסתרים היא הדאגה: מפני גוה. מפני גאותכם שאין אתם רוצים להשפיל עצמכם לשמוע דבר ה', כמו שנאמר להם אל תגבהו: גוה. כמו גאה. ויונתן תרגם מן קדם דיעדי מנכון יקרכון: ודמוע תדמע. נפשי תבכה במסתרים ועיני תדמע בגלוי, כי אני רואה שנשבה עדר ה', שהיה האל להם רועה, ועתה נטשם כי לא שמעו לו, והניחם ביד שובים: ותרד. כל כך תדמע עיני עד שתורד בדמע:

ובטרם יתנגפו רגליכם על הרי נשף. על הרי חושך, נשף פירוש לילה (ברכות ג.). ואמר, הרי כשתחשבו להשגב כאדם הנשגב בהרים כן תחשבו להשגב בעזר מצרים, או על ההרים עצמם יתנגפו רגליכם כמי שהולך בחושך שתגוף רגלו באבן, כמו שנבא עליהם ישעיהו (לו ו) משא בהמות נגב, כמו שפירשנו: וקויתם לאור. על ידי מצרים: ושמה לצלמות. האל ישים אותה התקוה לצלמות: ושית לערפל. כפל ענין במלות שונות. ישית כתוב, פירוש כמו ישים, וקרי ושית והוא מקור, והענין אחד: (יז) ואם לא תשמעוהו. אמר הנביא

מדרשי חז"ל

והא בכתי בראי. ובכתי בראי ליכא והא כתיב ויקרא ה' אלהים צבאות לבכי ולמספד, שאני חורבן ביהמ"ק דאפילו מלאכים בוכים שנא' הן אראלם צעקו חוצה מלאכי שלום מר יבכיון. (חגיגה ה:).
 ודמע תדמע ותרד עיני דמעה וגו'. שלש דמעות הללו למה, אחת על מקדש ראשון ואחת על מקדש שני ואחת על ישראל שגלו ממקומן. ואיכא דאמרי אחת על בטול תורה. בשלמא למאן דאמר על ישראל שגלו היינו דכתיב: כי נשבה עדר ה', אלא למאן דאמר על בטול תורה מאי כי נשבה עדר ה', כיון שגלו ישראל ממקומן אין לך ביטול תורה גדול מזה. (חגיגה ה:).

(יז) במסתרים תבכה נפשי מפני גוה. מפני עו"א שהם מתגאים ואומרים אי אלהימו וגו'. דבר אחר מפני גוה, אלו מלאכי השרת שהיו אומרים מה אנוש כי תזכרנו. ודמע תדמע ותרד עיני דמעה כי נשבה עדר ה', את מוצא עד שלא גלו ישראל היו עושים עדרים עדרים, ערדי כהונה לבד, ערדי לוויה לבד, ערדי ישראל לבד, וכיון שגלו נעשו כולם עדר אחד, הה"ד כי נשבה עדר ה' (ילקו"ש).
 במסתרים תבכה נפשי. מקום יש לקב"ה שבוכה ומסתרים שמו וכו'. ומי איכא בכיה קמי קוב"ה, והא אמר רב פפא: אין עצבות לפני הקב"ה שנא' הוד והדר לפנינו עוז וחדוה במקומו, לא קשיא הא בכתי גוואי

י
 יתמלי
 להון
 אנא
 יתבי
 מלכיא
 על
 א וית
 ז כל
 ויהון
 וקריון
 אבהון
 לא
 ולא
 תהוון
 לא
 ליכון
 סברון
 ניפון
 זה:
 הכדים
 ה. וכן
 ה טו:
 וכפל
 וע:
 אותם
 בבהו:
 רבית
 ס: כי
 מוסר
 לה'
 אלא
 ומש,
 :
 הרי
 ושית

כה וְאֵם-לֹא אִפּוּ מִי יִכְזִיבֵנִי וַיֵּשֶׁם לְאֵל מִלְּתִי: ס כה אִיֶּעַן בְּלִדְדַי הַשְּׁחִי וַיֹּאמֶר: פ
דְּבַת־הַמַּשֵּׁל וּפְחַד עַמּוֹ עֲשֵׂה שְׁלוֹם בְּמְרוֹמָיו:

וְאִתְּמַכְיָאוּ כָּכָל מָה יִתְקַפְּעוּן וּבְרִישׁ שְׁבוּלָא יִתְקַפְּפוּן: כה וְאִין לֹא קְשׁוּט דְּכִי אִן הוּא מִן דִּיכְרַבְנֵי וַיֵּשֶׁי כְּדָלָא

בְּשֵׁמִי מְרוֹמָא: (ת"א ג) מִיכָאֵל מִן יְמִינָא וְהוּא דְּאִשָּׁא וְגַבְרִיאֵל מִסְּמָאלִיה וְהוּא דְּמִיָּא וּבְרִיתָא קְדִישָׁתָא פְּתִיבִין אִשְׁתָּא וּמִיָּא וּבְשִׁלְטָנוּתֵיהּ וּבְדַחְלֵתֵיהּ

הוּת עֵקֶר מִלְּתִי: א וְאִתִּיב בְּלִדְדַי דְּמִן שׁוּחַ וַאֲמַר: ב שְׁוֹלְטָנָא וְדִלּוּחָא גִבִּיהַ עֵבֶד שְׁלָם רש"י

(כה) וְאֵם לֹא אִפּוּ. כאשר אמרתי יצוא אחד מכס ויכזיבני: וישם לאֵל מִלְּתִי. שאני מהרהר אחריו לדעת מדותיו שמאריך אף לרשעים, ואם אוהביו כמוני הוא מייסר ואינו ממיחן כמו שקובל כי לא נלמתי מפני חשך (לעיל כג ז), ואלו שגבולות ישיגו וכל אלה עשו לא הוכו דסורין: (ח) מענה בלדד: (ב) המשל ופחד עמו. כלפי שאמר איוב אשרה לפניו משפט (לעיל כג ד) אמר לו המשל ופחד עמו. המשל זה מיכאל, ופחד זה גבריאל, כלום אתה יכול להשיב את אחד מהם: עושה שלום יכול להשיב את אחד מהם: עושה שלום

עֵבֶד שְׁלָמָא בְּשֵׁמִי שְׁמִיָּא דְּרוּמָה יִזְבִּי בְּרַשׁ עִם אֱלֹהֵי מְדִינְתָא לֹא יִגְהַר שְׁמִשָּׂא וְ

במרומויו. כשהמזלות עוליס כל עולה ראשון לפי שאינו רואה מ אינו מתקנא, כך שמעתי. לשון נמרומוי אש ומיס כלולין ואין מיס

מצודת ציון

(כה) לא ואין: ב) במרומויו. בשמי מרום:

מצודת דוד

(כה) וְאֵם לֹא. ואם תאמרו אין הדבר כן, איה פה האיש ומי הוא זה אשר יכזב אותו לומר שלא נמצא

מרבית טובה ושלוה לאנשים כאלה, וישים את אמרי תלוני לאין, וכאומר הלא אי אפשר לכחש דבר המפורסם והמצוי. (העולה מהמענה ההיא, כי יכחיש דברי אליפז, לומר שאין האמת אתו, כי אחז בדרכי המקום ובמשפט עשה מה שעשה. אף יתרעם על מה יאריך המקום אפו ולא יאבד את הרשעים המאבדים נפשות הרבה, היתכן שיחסו עליהן ולא על הנפשות הנאבדים על ידיהם. והנה מלבד ההצלחה שיש לרשעים בחייהם לא נפרדה מהם במוותם, כי ימותו הם בקלות ומהר מבלי מכאוב חולי, וכל זה הוא בעבור כי כן שפט המערכה בעת ההריון והלידה, ויתלונן אם כן מדוע לא ישדר המקום הוראת המערכה הלא הוא סדרה): (ב) המשל ופחד עמו. גודל הממשלה ומרבית הפחד אשר עם ה' כל אחד מהם עושה שלום במערכות השמים לשלא יתנגדו זה לזה בפעולת עולם השפל ולבל ישנו את תפקידם, רוצה לומר לא כשתאמר אתה שאין מערכות השמים נכנעים

אבן עזרא

(כה) לא: (ב) המשל ופחד. הממשלה והפחד עמו, וממנו עושה שלום במרומוי שאין בהם מלחמה, כי

רמב"ן

הזה, ועל כן השלים: (כה) וְאֵם לֹא אִפּוּ מִי יִכְזִיבֵנִי. שלא יהיה כן תמיד בעולם וישם לאל מלתי: (א) וַיֶּעַן בְּלִדְדַי הַשְּׁחִי וַיֹּאמֶר: (ב) המשל ופחד עמו. כאשר לא מצאו מענה לסתור דבריו, שב בלדד להביא ראיה ממעלת הבורא יתעלה ומפחיתות האדם. אמר כי הכל במשפט וצדיק, כי השופט צדיק והנשפט סכל מדעת

מדרשי חז"ל

(ב) המשל ופחד עמו עושה שלום במרומויו. מעולם לא ראתה חמה פגימתה של לבנה, ולא פגימתה של קשת. פגימתה של לבנה דחלשה דעתה, פגימתה של קשת דלא לימרו עוברי החמה גירי קא משדייא. (ר"ה כג:). המשל ופחד עמו. (א"ר אבא בר כהנא: אם בהיכל של מעלה הוא, אבוא ליד תכונותיו, ואם בהיכל של מטה הוא, אבוא עד תכונתו. ואין תכונתו אלא היכל, שנאמר: ויכינו המזבח על מכותו. אערכה לפניו משפט) רבי יעקב אמר: המשל, זה מיכאל. ופחד, זה גבריאל. עושה שלום במרומויו, אפילו העליונים צריכים שלום. המזלות עוליס, שור אומר:

נושאי הפרק

(א"ו) מענה בלדד - אין אדם היכול לצאת זכאי לפני ה'.

מצודת ציון

(ג) גְּדוּדֵי. למחנותיו: (ד) יִזְכֶּה. מל ענין הסרה. כמו לא עדה עליו שחל) עבר (מלש"ם טו ז') תרגם אונקלוס דע וזרת. כמו בהלו גרו (לקמן טו ז'): זכ"ו. מ מי מן צבא מערכות השמים לא יע כאומר ואם תשיב לומר אם כן מדו האל, הלא לגודל שפלות האדם ורוו וגו'. כפל הדבר במלות שונות: (ה) ז בה כשבראה, והוא על אשר קנאה ומעלתה הלא גדלה, מכל מקום כמו עם רוב זהרם אינם זכים בעיניו, ונ כולם טוב והרע הוא במטה לארץ,

התמורות אשר למטה גורמות רעו המקבלים, כי אין רע יורד מלמעלו לגדודיו. שהם רבים מאד מאין מס שלום: ועל מי. מהם: לא יקום או להם אור מעצמם כי אורם ממנו הו אנוש. עמו. כי הוא באמת צדיק תו

(ג) היש מספר לגדודיו וגו'. כתוב אח: ישמשוניה. וכתוב אחד אומר: היש בזמן שבית המקדש קיים, כאן בזמן קיים. כביכול נתמעטה פמליא של מעי אלף אלפין ישמשוניה למספר גודו אח מספר. ר' ירמיה בר אבא אמר: אלף ישמשוניה. (תרגומא). יג:

וּמַהֲלֵל מְאֹד וְנוֹרָא הוּא עַל-כָּל-אֱלֹהִים:
 כּוֹ כִּי בְּלֵאֱלֹהֵי הָעַמִּים אֱלִילִים וַיְהִהוּ
 שָׁמַיִם עָשָׂה: אִכּוֹ הוֹד וְהִדְר לְפָנָיו עֵז וְחִדְדָה
 בְּמִקְמוֹ: כִּי הָבּוּ לַיהוָה מִשְׁפָּחוֹת עַמִּים הָבּוּ
 לַיהוָה כְּבוֹד וְעֵז: כִּי הָבּוּ לַיהוָה כְּבוֹד
 שְׁמוֹ שָׂאוּ מִנְחָה וּבָאוּ לְפָנָיו הַשְׁתַּחֲוּוּ
 לַיהוָה בְּהַדְרַת-קֹדֶשׁ: לְחִילוֹ מִלְּפָנָיו כָּל-

דַּרְבּ יְיָ וּמִשְׁבַּח לְחֵדָא
 וְדַחִיל הוּא עַל כְּלָהוֹן
 מִלְּאֲכִיָּא: כּוֹ מִטּוֹל דְּכְלָהוֹן
 טַעוֹת עַמְמִיָּא דְּחָלָן
 דְּלִית בְּהוֹן צְרוּךְ וַיְיָ
 שְׁמִיָּא עֵבֶד: כּוֹ וַיֵּוֹא
 וּשְׁבַחְהוּרָא קְדָמוּי תְּקַפָּא
 וְדִיצוֹתָא בְּאַתְרֵיהּ: כִּי הָבּוּ
 קְדָם יְיָ גְּנִיסַת דְּעַמְמִיָּא
 הָבּוּ קְדָם יְיָ אִיקְרָא
 וְתוֹקְפָא: כִּי הָבּוּ קְדָם יְיָ

קְדָמוּהוּ כָּל יְתִבֵי אֶרְעָא
 בְּרַם אֲתִקְוִין אֶרְעָא דְלָא
 תוֹדְעוּעַ: לֹא יְחִדּוֹן אֲנְגְלִי
 מְרוֹמָא וַיְבוֹעֵוּן יְתִבֵי
 אֶרְעָא וַיִּימְרוּן בְּעַמְמִיָּא יְיָ
 מִלְּדָ: לֹא יִכְלִי יִמָּא
 וּמִלְּאִיָּה וַיְבוֹעֵוּן אִילְגֵי
 חֲקִלָא וְכָל עֲשָׂבָא דִּי
 בִּיהַ: לֹא הָא בְּכִין וְרַנְנוּ
 אִילְגֵי חוֹרְשָׂא מִן קְדָם יְיָ

אִיקְר שְׁמִיָּה טוֹלוֹ תְּקוּבָתָא וְעוֹלוֹ קְדָמוּהוּ סְגוּדוֹ קְדָם יְיָ בְּשִׁבְחֵהוּרֵי קוֹדֶשׁ: לְאִוְדְעוּעוֹ מִן

רש"י

העמים נפלאותיו. שעשה עם הארון: (כו) כי כל
 אלהי העמים אילים. מהו, מעשה ידי אדם,
 ודוגמתו ננואת חקוק (ג יח) מה הועיל פסל כי
 פסלו יכרו וגו', עד לעשות אלילים אלמים: וד'
 שמים עשה. נאלילים כתיב (סס) לעשות, אבל
 הקצ"ה עושה שמים וארץ וכל נאס: (כו) הוד
 והדר לפניו עוז וחדוה במקומו. אבל האלילים

מצודת דוד

(כה) על כל אלהים. הם שרי מעלה של העובדי
 כוכבים: (כו) אילים. היא מילה מורכבת מאל ולא,
 ורצה לומר דבר שאין בו ממש, וכן רועי האליל
 (כו) הוד והדר. יסוד ההוד וההדר המה לפניו: (כח) הבו לה'
 אמרו שהכבוד והעוז המה לו ובידו, וכן נתנו לדוד רבבות (ש"א יח ט): (כט) כבוד שמו. הכבוד הראוי לשמו:
 בהדרת. באוהל הארון המהודר בקדושה: (ל) כל הארץ. יושבי הארץ:

מצודת ציון

(כו) וחדוה. ענין שמחה: (כח) הבו. תנו: (כט) שאו. הרימו:
 (ל) חילו. מלשון חלחלה ורעד:
 אכל ה' עשה את השמים וכחו רב:
 ותוור ומפרש הכבוד והעוז הבו לו, רוצה לומר
 (כט) כבוד שמו. הכבוד הראוי לשמו:
 הוד והדר לפניו: (ל) חילו מלפניו כל

רד"ק

אל יום ישועתו. כמו יום ביומו (פסוק לו), כלומר
 כל יום בשרו ישועתו, כי תמיד הוא מושיע אתכם
 מיד אויביכם, ואמר זה על ישועת הארון כי על
 כרחם השיכו אותו פלשתים, וזהו ספרו בגוים את
 כבודו, כי כבוד גדול היה דבר הארון, ובאותו
 הדבר היה להם לגוים להכיר: (כו) כי כל אלהי
 העמים אילים וד' שמים עשה. כי אף עובדי צבא
 השמים עבודתם הבל, כי הוא עשה השמים וצבאם
 והארץ והים וכל אשר בהם, ואין ראוי לעבוד את
 העבדים אלא הארון. והנה דגון אלהיהם נפל לפני
 הארון ונכרת והוא נשאר בכבודו (ש"א ה ג), וכברוהו

מדרשי חז"ל

(כו) עוז וחדוה במקומו. והאמר רב פפא אין עציבות לפני הקב"ה שנאמר: הוד והדר לפני עוז וחדוה במקומו. הא
 מלגאו הא מלבר. (תגיגה ה:).

הארץ אף תכון תב"ב ב"ב
 ודס כשואה שדואגים ויראים כ
 עליהם יומר אימה, והס דואגי
 יחריב כל נתיסה. ומדת הקב"י
 כשהעולם יראים ממנו אז מכ
 שהוא עושה נקמה מלסטים
 והארץ מתקיימת ואינה מתמוטט
 כל הארץ, אך אל תדאגו כי ל
 אם לתקן העולם ליסנו. אבל כ
 ממנו ומוטאים, אז יהפכס ויא
 השמים ותגל הארץ ויאמו
 כשנשר ודס (מתגדל) מולך
 יודעים אם יש שטף נדינו, א'
 ישמחו השמים ותגל הארץ,
 עתה מלך ה' שהחזיר לנו את
 הים ומלואו. כל צריות שצנ
 כי עשה ה' (ישעיה מד כג), ו
 הארון, ושלח מלאכי חבלה לעשו
 (לד) הודו לה' כי טוב כי

מצודת ציון

תפופ. מלשון נטיה: לא) ותגל. ע
 מלשון רעם ורעש: יעלוץ. ענין שנ
 כי וסדר"ץ מתח
 עת יבוא תגלה מלכותו וישמחו
 הבריות הממלאים אותו: (לג) ע'
 הרננה תהיה מלפני ה', כאשר יב

אמר ירעם הים ומלואו יעל
 בקבוץ גליות ההידים והגבעות

← **בקרבתם** לפני ה' וימותו. לכאורה הוא משולל הצנה, דנראה כמו שצא לפרש סיבת מיתתם, ולא פירש כלל. ונקדים מדרש הפליאה בשעה שנכנסו שני פולמסין דנורא לתוך חוטמיהון של נדב ואזיהו, ענו שרפי הקודש ואמרו השיבנו ה' אליך ונשובה (איכה ה' כה). ומקודם חקדים ליישב סתירת המאמרים במיתת בני אהרן, דאיכא מאן דאמר שמתו על שלא נשאו נשים (ויק"ר פ"ג ט"ו), ואיכא מאן דאמר שנכנסו למקדש שחויי יין (שם), ואיכא מאן דאמר בזה הלשון: שהיה משה ואהרן הולכין תחילה, ונדב ואזיהו מהלכין אחריהן, ואומרים מתי ימותו שני הזקנים הללו, ואנו נוהגין שררה על הציבור (סנהדרין נ"ב ע"א), ובודאי דאלו ואלו דברי חלקים חיים.

← **ומקודם** נקדים להבין מאמר זה לבד דאמרו 'מתי ימותו הזקנים', דהוא מאמר מגונה מאד אף לאישי ההמוני, ומה גם לנדב ואזיהו שעליהם אמר משה עכשיו אני רואה שהם גדולים ממני וממך (ויק"ר פ"ג ז'). ועוד יש לדקדק במאמר זה, דלמה דייקו לומר 'זקנים'. גם יש להבין אומרו שהיו משה ואהרן 'מהלכין' ונדב ואזיהו 'מהלכין' אחריהן וכו'. וכדי ליישב כל זה נאמר, דהנה נאמר (שמואל א' ו' י"ט) ויך באנשי בית שמש מכה רבה, והוא משולל הצנה, דלמה זה, הלא שמחו שמחה של מלכה שצא הארון (י). אך נראה על פי מה שהקדמתי בצמה דרושים (עיין בפרשת בשלח על הפסוק (שמות יד, ט)

ויסע מלאך האלקים. ובפרשת יתרו הדרך הרביעי בפסוק (שם יט' ד') אחס ראיחס. ובפרשת תשא צלך רד' (שם לז' ז') ומקורו מהגמרא (מגינה ה' (ד'), דבצתי צראי - הוד והדר לפניו (דברי הימים א' טו, כו), ובצתי גוואי - המשל ופחד עמו (איוב כה, ז'), 'עמו' דייקא (ה'). והנה העבדות בשמחה הוא דבר יקר מאד, שנאמר (תהלים ק' ז') עבדו את ה' בשמחה, ונאמר (דברים כח, מו) תחת אשר לא עבדת את ה' חלקיך בשמחה, והיא מחוקת האהבה כעין שנאמר (שה"ש ו' ז') מה יפית ומה נעמת וגו' [אהבה כמעטונים]. אבל כל זה בצתי צראי, אבל בצתי גוואי, המשל ופחד. והארון בצחינת צתי גוואי, כמו שביארתי בדרושים הנ"ל (ו), לכך ויך באנשי בית שמש כנ"ל. ויש לומר דנקראו 'אנשי בית שמש', על שם המאורע שעשו מעשה השמש, שעובדת רק בשיר ובשמחה (ו), אבל אין שם מקומה אלל הארון, והבן. ונראה דלכך אומרים (פיוט לימים נוראים שחרית בצרכת היו"ט) והחיות ישוררו וכו' ושרפים ירונו, דרינה משתמע לכאן ולכאן, כעין שנאמר (איכה ז' ט) קומי רוני צלילה (ה'). והנה לפי זה יש שני מיני לדיקים, עובדים בשמחה וזאה חולקיהון ועדיין הם מבחוק, והפנימים הרואים פני המלך עובדים בצחינת המשל ופחד, והבן.

→ **והנה** משה ואהרן ודאי בצחינת צתי גוואי היו, כי משה נאמן בית (במדבר יב, ז') רואה באספקלריא המאירה (ינמות מ"ט:). ומקבל ונותן התורה

- דרש משה -

(שמ"ד פ"ג ד'). ולפי זה יש שני מיני צדיקסת דהיינו העובדים באהבה ובשמחה ובתנועות, בחינת בתי אבראי, וגבוהים עליהם אותן העובדים ביראה הגדולה מאהבה וכו' שאין השמחה והאהבה ניכרת מגדל הפחד ורעדה, בלי תנועות כלל, וזו בחינת בתי גוואי שהם שרפים עומדים ממעל לו וכו'. (ו) עיין בדברי רבינו בפרשת וישלח הנ"ל (הערה ד') ועיין עוד ביערות דבש הנ"ל שכתב (שם) וז"ל: דהמשכן היה בבחינת המרכבה חיות הקודש שהם באופנים, ולכך שיהיה מראה אופנים בארץ וכעין דמות למעלה היו עגלות במשכן כעין אופנים למעלה, אבל הארון משכן התורה הוא בבחינת מלאכים בכסא כבוד שאינו באופנים אשר ישוררו, כי עומדים בפחד וזעות מפחד הכסא. (ז) דהשמש הולך בתנועות וע"כ היא בשירה ובשמחה, משא"כ בפחד היא בלי תנועות. (ח) וז"ל רבינו בפי בשלח שם: כי החיות הם בבתי בראי, על כן ישוררו, והשרפים

(ג) דבקרא שם (פסוק י"ג) ובית שמש קוצרים קציר חטים בעמק וישאו את עיניהם ויראו את הארון וישמחו לראות, ואם כן למה נענשו. (ד) עיין שם: ומי איכא בכיה קמיה הקב"ה, והאמר רב פפא אין עציבות לפני הקב"ה שנאמר הוד והדר לפנינו עוז ותדורה במקומו, לא קשיא הא בבתי גואי הא בבתי בראי. (ה) ויסוד הדברים הם עפ"ד היערות דבש ח"ב דרוש א' עיי"ש באורך. הובא בדברי רבינו בכמה מקומות ועיין לשון רבינו בפרשת וישלח (דף שנו"ז) עה"פ ויותר יעקב לבדו השייך לכאן וז"ל: על פי מה שהארכנו בפרשת תשא דבבתי אבראי הוד והדר לפנינו עוז ותדורה, ובבתי גוואי המשל ופחד עמו דייקא, והנה העבדות בשמחה היא דבר יקר כמ"ש עבדו את ה' בשמחה, אך כל זה בבחינת בתי אבראי, אבל בבתי גוואי שם המשל ופחד, וקדשי קדשים והארון בבחינת בתי גוואי, כי בית המקדש של מטה מכון כנגד בית המקדש של מעלה

ויין ישמח לבב אנוש (תהלים קד, טו), אשתה קמעא כדי שאעבוד בשמחה נפלאה שהיא עבודה המעולה, לזה אזהר רחמנא דהמקדש בצחינת צחי גוואי, כעין שפירש רבי סעדיה גאון (על שיר השירים) ולא יכול משה לבא אל אוהל מועד (שמות מ' לה) (יב) והבן.

והגה טעות נדב ואציהו שלא השיגו ענין צמי גוואי גרם שנכנסו שחויי יין מטעם הנ"ל, ונמצא הא דאמרו מתי ימותו, והא דאמרינן שנכנסו שחויי יין, ענין אחד הוא, ר"ל שרנו לחזק השמחה יותר ויותר באהבה נפלאה, או פרועי ראש ע"י רוב שמחה ואהבה, כענין שנאמר (משלי ה' יט) באהבה תשגה תמיד (יג), ואפשר דאמרו רז"ל כן על דרך מליצה על העדר הפחד שהיה להם רק שמחה נפלאה, ולכך מתו, כמו שביארנו באנשי בית שמש. והנה לפי זה התקרבותם להשי"ת היה תמיד בשמחה נפלאה והוטב בעיניו יתברך שמו, ועתה באותו התקרבות עצמו – אך מפני שבאו לבתי גוואי – מתו. וזה שנאמר 'בקרבתם', היינו בהתקרבותם התמידי לפני ה' דייקא, אז זימותו, והבן זה.

וידעתי שזה גם כן הפירוש (ויקרא י' א') זיקריבו → לפני ה' אש זרה אשר לא זיוה אותם, כי היה להם אש התלהבות השמחה נפלאה לשמו יתברך, אבל הוא זרה' במקום הזה, 'אשר לא זיוה אותם', כי זיוו יתברך מורה על המשל ופחד במקום הזה כמ"ש, והבן זה. ויתכן גם כן על פי זה (שם שם ב') ותלא אש מאת ה' וגו', דנכנסו בתחומה דלאו דידיהו לכך נשרפו (יד).

בכתו (יב) והבן, וכבר נאמר (שמות ו' טו) הוא אהרן ומשה, ללמדך שהיו שקולין (בר"ר פ"א ט"ז), ולפי"ז התנהגו בצחינת המשל ופחד עמו. ולכך אמרו רז"ל (ברכות ל"ג:) לענין היראה אין לגבי משה מילתא זוטרתה היא. והנה נראה דנדב ואציהו היו צמדריגה אחת למטה מהם, דהיינו בצחינת צמי צראי, והיו מתלהבים בהתלהבות האהבה והשמחה עד אין חקר, וראו שאין ענין זה במשה ואהרן, וחשבו למיעוט כבוד שמים, והיה קשה צעיניהם, ולא השיגו מדריגתם שהוא המשל ופחד, והם לא גילו מדריגתם מרוב ענוות, ואף על פי כן לא ראו לתלות בוקי סרוקי ח"ו במשה ואהרן שיחשבו את עצמם ללדיקים יותר ממשה ואהרן, רק שדנו אותם לכף זכות כי הזקנה גורם מיעוט חדוה, כעין שנאמר (קהלת יב, א-ב) עד אשר לא יצאו ימי הרעה, אלו ימי הזקנה (שם ק"ב:). ושבו העצים אחר הגשם וגו'.

וזה אמרם 'שהיו משה ואהרן מהלכין תחלה, ר"ל הליכה רוחניות למעלה מהם, שהלדיק נקרא הולך ולא עומד, זנדב ואציהו מהלכין אחריהן, ר"ל צמדריגה למטה מהן, אחריהן דייקא, והם מפסיקים (י), והם הצמי גוואי בעצמם, כי אז היה עיקר שכינתו יתברך בישראל והבן (יא), ולכך אמרו מתי ימותו 'הזקנים' דייקא, זאנו ננהיג וכו' ויתרצה כבוד שמים. אבל עשו כזה, שלא השיגו מדריגת צחינת צמי גוואי.

והגה נאמר לכנס שחויי יין למקדש (ויקרא י' ט'), ולא יעלה על הדעת שיכנסו שיכורים לבית המקדש לעבוד, ואזוהרה למה לי, רק שלא יאמר אדם

– דרש משה –

מועד, ומפרש ההבדל בין זה לזה כי שכן עליו הענין, אבל המשכן היה מקודש יותר ממנו וכבוד ה' מלא את המשכן, עכ"ד. (יג) עי' ברמב"ם הל' תשובה (פ"י ה"ז) וז"ל: דבר ידוע וברור שאין אהבת הקב"ה נקשרת בלבנו של אדם עד שישגה בה תמיד כראוי ויעזוב כל מה שבעולם חוץ ממנה. ועי' שם ברב"ד וז"ל: א"א זה השגיון לא ידענו לאיזה דבר כיוון וכו', וענין אחר בעבור אהבתה תשגה בעניןך שלא תשים עליהם לב עכ"ל. (יד) עי' בדברי רבינו בפרשת יתרו הנ"ל מדברי המדרש (ילק"ר סו"פ משפטים) כשעלה משה לקבל התורה

עומדים ממעל לו בבתי גוואי על כן ירונו, כי רנה שם משותף שמחה מסותרת. (ט) והתורה הוא בבתי גוואי וכנ"ל, (ועיין עוד בפרשת יתרו הנ"ל שביאר רבינו באופן אחר הא דמשה רבינו ה' בבחינת בתי גוואי). (י) ר"ל, שהליכתם בבחינת בתי בראי היה הפסק למדריגת משה ואהרן שהוא בתי גוואי. (יא) ר"ל דהם משה ואהרן היו הבתי גוואי בעצמם ע"י שהשראת השכינה ה' אז בהם. (יב) וז"ל: ומעלת המשכן היכל ה' וכו', שם נגלה כבוד ה' וכו', וזה שאמר ולא יכול משה לבא אל אוהל מועד שלא יכול להגיע למדריגת אוהל

ומשיגים צחינה זו, ולכך כשמתו נדב ואביהו ענו
 'השיצנו ה' אליך ונשובה', דהיינו שמקום זה מוכן
 לתשובה, ולדיק ה' בכל דרכיו, והבן זה.

עוד ביאור על הפליאה בשעה שנכנסו שני
פולמסין דנורא וכו' ענו שרפי הקודש
 השיצנו וגו'. גם ליישב המאמר שלא נשאו נשים, שלא
 יקשה הלא מצוה צפסוק שמתו על שהקריבו אש
 זרה. והנראה לי דהוא על דרך דאיחא צפרק קמא
 דצרכות (דף יו"ד ע"א) אהא דחזקיה שאמר לו
 ישעיה (ישעי' לח, א') לו לצימך כי מת אחת ולא תחיה
 וגו', 'כי מת אחת' בעולם הזה זולת תחיה לעולם
 הבא, א"ל מאי כולי האי, א"ל משום דלא עסקת
 צפריה ורביה. ויש להבין דהא חזקיה לא שאל אומו
 מפני מה, דידע הא דכתיב כי אין אדם אשר לא
 יחטא (מלכים א' ח' מו), אך שאל אומו מאי כולי
 האי, ור"ל מפני מה הגיע לו עונש גדול כזה וצבא,
 וא"כ מאי השיב לו משום דלא עסקת צפריה ורביה,
 אכתי קשה מאי כולי האי, דעל זה אין מהראוי
 להענש עונש גדול כזה.

ואמנם כבר פירשתי הענין על נכון, על פי מה
 שכתב העקרים (מאמר רביעי פרק ל"ו ל"ז
 ל"ח) כי לפי שורת הדין ראוי שיהיה העונש נלחי
 והשכר זמני (י"ז), אבל רב חסד (שמות לה, ו) מטה כלפי

- דרש משה -

שיהיה נערך כפי הפועל דהיינו האדם, והיינו כיון דהקב"ה אינו
 מקבל שום תועלת ממעשיו הטובים אינו מן הראוי שיהא השכר
 נערך כפי הקב"ה, ומאחר שהאדם זמני הוא אם כן ראוי שיהיה
 השכר גם כן זמני, אבל העונש ראוי שיהיה נערך כפי הנעבד,
 ואע"פ שגם ממעשיו הרעים אינו מגיע שום נזק ופגם להקב"ה
 עם כל זה בדרך העולם שיענש האדם על בזיון המלך מיתה,
 אף על פי שלא הגיע להמלך בזיון כל כך, דהעונש הוא על
 כוונתו שרצה לפגום בכבוד המלך, ואם נערך העונש לגבי
 הקב"ה הוי העונש נצחי כמו שהוא יתברך נצחי, אבל הקב"ה

ועתה נבאר שלא יקשה על המאמר שמתו מפני
 שלא נשאו נשים, הלא הקרא אומר בצרכותם
 וגו' וימותו. נראה לי על פי מה שהקדמתי שם
 (צדקו צפרשת יתרו) (דף רכ"ז בשם ספר יערות דבש) בענין
 התשובה, דאי אפשר רק צבתי גוואי (י"ז). (ב) והנה
 אמרו רז"ל (ירושלמי מכות פ"ב ה"ז, ילקוט יחזקאל רמז ש"ח)
 שאלו לחכמה הנפש החוטאת מה תהא עליה, והשיבה,
 הנפש החוטאת תמות (יחזקאל יח, כ'), וקודשא בריך הוא
 אמר יעשה תשובה, ע"כ. והנה אם יסתלק ח"ו
 אמירת הקב"ה, ודאי פסק החכמה הוא יתד קיים
 ח"ו. והנה יכול להיות שהיה חיזה חטא צנדב ואביהו,
 כי אין לדיק בארץ (קהלת ז' כ'), אך אז לא גרס מיתה,
 דאולי יעשו תשובה. אך הלא כבר כתבנו דבעל תשובה
 לא יתכן רק צבתי גוואי, דשם אין חדוה, והנה לפי
 זה אם גם צבתי גוואי היה חדוה, אין מקום לתשובה.
 והנה נדב ואביהו גם לצתי גוואי נכנסו בשמחה, ואם
 כן אין מקום לתשובה, ונמצא נשאר פסק החכמה,
 ולכך מתו על החטא שלא נשאו נשים, והבן זה. והנה
 ממתת נדב ואביהו על שנכנסו לצתי גוואי בשמחה
 נלמח חרופה להשדים, כי מזה נראה בעליל דצבתי
 גוואי המשל ופחד, ושם המקום שבעלי תשובה
 עומדים. ועל פי זה יש לפרש הפסוק 'השיצנו ה'
 אליך דייקא, לצחינת צתי גוואי, אז זנשובה', כי זולת
 זה אי אפשר, והבן כי נכון הוא. והנה כבר הקדמנו
 צדקושים הנ"ל דהשרפים הם צחינת צתי גוואי, ושם
 שרפים עומדים צחינת שתיקה (י"ז), והם היודעים

צי"נים: (ב) ע"י לקמן בפר' תבא עה"פ ודהי כי תבא אופן ר', וע"ע לקמן בפר' האדנו בהפטורה שובה ישראל אופן ר'. וע"ע ביש"מ נ"ך שמאל ב' א'
 כ"ג עה"פ הנאהבים והנעימים וכו'.

מְרִישׁ יָרַח בִּירַח: טו וּמְרִישׁ טוּרְיָא
כַּפִּירְיָא וּמִטּוּב רָמָן דְּלֵא פְּסָקוּן:
טז וּמִטּוּב אַרְעָא וּמִלְאָה וְרַעֵי לָהּ
דְּשִׁכְנָתָהּ בְּשִׁמְיָא וְעַל מִשָּׁה
אַתְגַּלִּי בְּאַסְנָא יִיתוּן כָּל אֲרָיִן
רְשִׁי

וּמִמְּנֶגְד גְּרִישׁ יְרָחִים: טו וּמִרְאֵשׁ הַרְרִי
קָדָם וּמִמְּנֶגְד גְּבַעוֹת עוֹלָם: טז וּמִמְּנֶגְד
→ אֲרָיִן וּמִלְאָה וּרְצוֹן שְׁכֵנֵי סָנָה

לקט בהיר

ועיין באזהרה"ק צפ" ויחי שכתב בפסוק (מ"ט כ"ח) איש אשר כבדו בדרך אוחס שנחכוון יעקב צנואה לדרך כל אחד כפי כרכו הראוייה לו לפי בחינת נשמתו ומעשיו וכמו שכן נחיימו אח"כ, וכן כתב רבינו שם ברכה העמידה לצא על כל אחד ואחד עכ"ל, וזה מה שציון רבינו לומר כאן שגם משה אמר האמת על פי רוח הקודש (בד"א: ס) כשהפירות מתגשלים ומתזכרים על האילן על ידי החמה הם מחוקים וטעם ערב להם: (סא) נדפוס הראשון חסר חיצת "דבר אחר", וכן הרמב"ן הק' הביא גירסת רש"י בלא דבר אחר, לפי"ו מפרש רבינו קודם הענין שאותן פירות המתגשלות ע"י הלבנה מתגשלות ונגמרות בכל חדש, ואח"כ מפרש פירוש המלות, שפי"ו גרש מלשון גירושין ופי"ו ירחים חדשים, ולפי הגירסא שהם צ' דרכים לריך לומר שלפי דרך הא' יהיה פירושו (גרש) שנגרש ונתגשל ונתזכר (ירחים) מן

תבואת שמש. שכיח ארצו פתוחה לחמה"ס וממחוקת* הפירות (סג): גרש ירחים. יש פירות שהלבנה מבשלתן"ס) ואלו הן קשואין ודלועין (סד) (דבר אחר) גרש ירחים שהארץ מגרשת ומוליאה (פירות) מחדש לחדש (אונק' - יוב"ט): (טו) ומראש הררי קדם. ומזכרת"ס) מראשית זישול הפירות, שהרריה מקדימין לַצַּפְרָס"ס) זישול פירותיהם, דבר אחר מגיד שקדמה צריאתן לשאר הרים (ספ"ו): גבעות עולם. גבעות העושות פירות לעולם ואינן פוסקות מעולר הגשמים (יוב"ט): (טז) ורצון שוכני סנה. כמו שוכן סנה"ס), ותהא ארצו מזכרת מרלוננו* ונחת רוח של הקצ"ה"ס) הנגלה עלי תחלה צסנה: רצון. נחת רוח ופיוס, וכן כל רלון שבמקרא:

שינוי נוסחאות • וחינת ממתקת ומבשלת כל הפירות. • רצונו ונחת רוחו.

כח הלבנה, וזה יהיה החילוק בחיצת גרש שלפי דרך הב' פירושו הארץ מגרשת ולדרך הא' הלבנה מגרשת, כלומר הארץ מזממת (לאו דוקא בכל חדש) והלבנה עושה הגמר וזוה מגרשת אותם, ואמר ירחים לשון רבים על הלבנה, לפי שמתחדשת פעמים רבים והם רבים בשנה אחת (ראב"ע): (סב) רלון לומר כל הד' פסוקים הללו עד תבואתה לראש יוסף כולם נמשכים על החמלת אומרו מזכרת ה' ארצו, שחיה מזכרת מכל מיני מחיקות שאמרנו דהיינו, מטל, ומתהום, ומשמש, ומירח, ותהיה מזכרת שתתן פירותיה מראשית, ושלא תהיה פוסקת לעולם (משום שהגשם והחמה מושלים על הרריה לעולם), ותהיה מזכרת מרלון הקצ"ה ששכן צסנה: (סג) לפי דרך זה הראשון אמר הכתוב דבר אחד צ' פעמים, כי ראשית וקדם היינו הך, לזה מציא הד"א שפי"ו הררי קדם שהררי ארץ ישראל בכלל והררי שבט יוסף בפרט נצראו קודם שאר הרים שבעולם (מ"ל), ועוד שהיל"ל הרים מקדימין פועל יולא (רע"ב), וזה מורה חשיבות משאר מקומות (במ"ח): (סד) ר"ל הי"ד על שוכני אינו משמש כלום רק ליפות הלשון, כמו יו"ד של (תה' קי"ג ה') המגביה לשנת המשפילי וגו' מקימי וגו' וכן רבים, ואמר, שאומרו מזכרת ה' ארצו מושכת גם את זאת עמה, גם חסר מ"ס שהמ"ס של "וממגד" ארץ ומלואה שייך גם על חיצת ורלון: (סה) הכוונה צוה לומר שאין פי"ו הכתוב רלון שוכני סנה כמו מן הסתם

אור החיים

טז. ורצון שוכני סנה וגו'. פירוש שיתרצה צו ה' להביצו גם בזמן שישראל בלער וכוא סימן שכונת סנה, ואומרו תבואת לראש יוסף ולקדקוד וגו' פירוש טעם האמור הוא כנגד צ' מדות טובות שנמלאו צו, אחד שהגם

אור בהיר

פד) למה נחר לכוונת להקצ"ה דוקא שכונת סנה, מה ענינו לכאן. פדה) למה כפל במלות שונות. פו) יוסף הידוע בלדקו, וזה מדה כנגד מדה, כמו שהוא עמד בלדקו הפך כל סביביו גם הקצ"ה ייטיב לו הגם שישראל בלער. פז) פירוש הגם שהיה מגיע להם

י כל
תא:
ים יי
טלא
עינו
רעא
עצו
רדני
משכן
מאס
שילה
כסה
חרה
זקום
היה
מעין
ניתו
זחיא*
ין לך
ז ד'
ה כל
הס"י
זותה
ו של
מגד
מכל
שמע
כ"ד
יחסר
רכות
א עוד
זו של
כדו,
אילו
אלה,
ו על
זדה:

תבואתה לראש יוסף ולקדקד נזיר
אחיו: בכור שורו הדר לו וקרני
ראם קרניו בהם עמים ינגח יחדו

לראש יוסף ולקדקד נזיר
אחיו: בכור שורו הדר לו וקרני
ראם קרניו בהם עמים ינגח יחדו

לקט בהיר

רש"י

סיסכיס הקצ"ה לנרץ את יוסף, שמתוך קשה להעמים זאת
בכחוב שחטר הרנה, אלא הפי' שישכון במוך ארצו של יוסף
רצון הקצ"ה ותהיה ארצו מזרזת נחת רוחו של הקצ"ה,
וכמו שמפרש והולך שכל רצון שבמקרא פירושו נחת רוח לא
רק הסכמה (ועיין מזה ברש"י פ' וישלח ל"ג י' ומרנני
שמציא ראיות), וזו ברכה כללי הכוללת כל הברכות, לזה גמר
אומר הכתוב בלשון יחיד, "תבואתה" ופירש"י ברכה זו פי'
ברכה שאמרנו עמה והוא הרצון ונחת רוח: (סו) פי' תבוא
לראש ולקדקוד אותו יוסף שהופרש והוגזר מאחיו, ועיין
במפרשים למה מתאר אותו זה שהופרש מאחיו ובפרט
שכבר אמר שמו יוסף, וכן להקצ"ה שמתארו בשוכן סנה

תבואתה. ברכה זו לראש יוסף: נזיר אחיו. (פרוש
אחיו) שהופרש מאחיו^(ס) במכירתו (ספרי: יז) בכור
שורו. יש בכור שהוא לשון גדולה ומלכות, שנאמר
(תהי' פ"ט כ"ח) אף אני בכור אתגהו, וכן (שמות ד' כ"ב) בני
בכורי ישראל: בכור. מלך היוצא ממנו^(ס) והוא*
יהושע: שורו. שכחו* קשה כשור לכבוש כמה
מלכים: הדר לו. נתון לו^(ס) שנאמר (במד' כ"ז כ)
ונתתה מהודך עליו: וקרני ראם קרניו. שור כחו
קשה ואין קרניו נאות אבל ראם קרניו נאות^(ס) ואין
כחו קשה, נתן ליהושע כחו של שור ויוסי קרני ראם

שינוי נוסחאות * הוא רמב"ן * כמו רמב"ן

נרץ ביאור, והאזהרה"ק כתב שזו מדה כנגד מדה לנרץ אותו להיות ארצו משוכחת יותר משאר שבטים ואפילו צעת שכונת
סנה המרומו לעת זרה היא ליעקב עמו אנכי בלרה וזה סימן שחטאו ואינה מגיע להם השפעה תו"ש אעפ"כ ליוסף יגיע,
גם הוא נהג כן עם אחיו, שהגם שנתאכזרו עליו ומכרוהו ופרשוהו למזרים לא שילם להם כמעשיהם עמו אלא אדרבה זנס
ופרנסם, והוא היה יוסף מתחלתו ועד סופו, וכעין זה כתבו גם שאר מפרשים: (סז) ר"ל כינוי הוא"ו של "שורו" שייך על
חיבת בכור, גם מסורס הוא ופירושו כח גדול יש למלכו של יוסף פי' למלך הבא מיוסף: (סח) זה פי' חיבת "לו", כלומר
חוז מנח שיש לו גם נחתי לו הוד והדר כשסמכתי ידי עליו: (סט) פי' גבוהות למעלה ומטילין פחד על רואיו אבל באמת
אין בהם כח לנגח, משא"כ השור כל כחו בקרניו לנגוח בהם הגם שאינם גבוהות, ולזה המשילו לשור הגם שישנם חיות
ובמהות היותר חזקים וקשים משור משום שהשור נלחם בקרניו, והנמשל הוא, שיהושע לא נלחם בכח ידיו כלל, אלא כח אלק

אור החיים

שהזרובו אחיו מן אחותם, כמו שדרשו ז"ל
(תנחומא וישב) בפסוק (בראשית ל"ז י"ז) נסעו
מזה, ואף על פי כן ויכלכל יוסף וגו' (בראשית מ"ז
י"ב):

הדר לו כאומרם שם (שם ז') ויאמר ה' אל גדעון רצ
העם אשר אתך מחתי את מדין בידם פן יתפאר
עלי ישראל לאמר ידי הושיעה לי, והוא הפאר הוא
הבדר האמור כאן שלא עלו מישראל אלא אנשים
מועטים וזוה תהיה התשועה הדר למושיע, והוא
אומר הדר לו^(ט), ואומר וקרני ראם קרניו הוא
כנגד יהושע הבא מאפרים שהיה שמעו בכל
הארץ^(ט) אשר גדלו ה' והרים מעלתו כקרני ראם,
בהם עמים ינגח וגו'^(ט) כי כשמוע מלכי האמורי
את אשר היה ה' עמו לא קמה עוד רוח בהם

אור בהיר

רעה, שילם טובה, גם לו ישלם ה', הגם שיגיע לו רעה המרומו בחיבת שוכני סנה. (פח) לל"ד פי' מאמר זה. (פח) זה פי'
חיבת בכור, וכלילו אמר הבכור שורו הדר וגו'. (צ) לו להקצ"ה. (צא) ופי' קרני שמעו. (צב) והאין ינגח

ארעא ואנון ר
ואנון ארפיא
יח ולזבולין
במפקד לאנון
דבבך ויששכב

(ספרי): אפסי ז
שכולס מארץ יח
שלא קנה לו פי
לכולס* הוא, ש
גוים (סג):
המנוגחים (עב)
מאפרים (יוב"ט)
שהרג גדעון צח
בקרקה וגו' (עג)
(יח) ולזבולין א
זבולון גד ודן וג
ולגבירים לפי ז
שהולך יוסף לפ
אחיו לקח חמשו
ישים אותם לו ז
זבולין בצאתך
עשו שוחפות (כ)
ויולא לפרקמטיו
של יששכר, והכ
הקדים זבולון ל
זבולון היתה (כג)
הללח בלאתך ז
שינוי נוסחאות * שהיא ח
דכתיב בגד כלביא
כן יהיה

מפניו^(ט), וחזר
שאמר הם כנגד
רצבות אפרים
הקדים לומר צ
שזרכתו קטנה

כשמעו. (צג) ה
ומפרש כוונתו שלמע

מסורת המדרש

נמשלתם בחיות
השדה לעיל פצ"ט
נמשלתם
ככוכבים שמו"ר פ"א
ג. תניי שם. י"ב
שבטים ע"ע לעיל
פס"ג. פס"ח"א. מפני
שהם כנגד י"ב שעות
וכו' ע"ע: תנחומא כאן
טו. תניי ושבתי. כאן
טו. פס"ר פ"ד"א.
תד"ר פ"ה. אג"ב
פע"ב"א. י"ב מזלות
עיין במ"ר פי"ב"ז.
פד"א פי"ז. ח. א"ר
שמלאו וכו' פד"כ
שם. י"ג שם. עד שלא
ירדתם וכו' תניי שם.
ראה שר"ט פק"ה.

יָכוֹל לְסִיף אֶת עֵפֶר הָאָרֶץ נִמְשַׁלְתֶּם כַּחַת הַשָּׂדֶה וּמִי יָכוֹל
לְסִיף אֶת חַיֵּת הַשָּׂדֶה נִמְשַׁלְתֶּם כְּכּוֹכְבִים מִי יָכוֹל לְסִיף אֶת
הַכּוֹכְבִים עֲשֶׂה כּוֹכְבִים בְּקִשׁוֹ לֹאבֵד פּוֹכֵב אֶחָד וְלֹא יָכֹלוּ
לוֹ שָׁנִים עֲשׂוֹר שְׁבַטִים מָה אָנִי יָכוֹל לְשָׁנוֹת סִדְרוֹ שֶׁל
עוֹלָם מִפְּנֵי שֶׁהֵם כְּנֶגֶד שָׁנִים עֲשׂוֹר שְׁעוֹת בַּיּוֹם וּכְנֶגֶד שָׁנִים
עֲשׂוֹר מְזֻלוֹת בְּרִקְיעֵי אֲמֹר ר' שְׁמֵלָאִי אֲתֵם הַגּוֹף וְאָנִי הָרֹאשׁ →
(דברים לג, טז) 'תבואתה לראש יוסף' אן נסיב גופא מַה
רִישָׁא טָב וְלֹא עוֹד אֶלָּא עַד שְׁלֹא יִרְדְּתֶם לְכָאן הָיוּ
קוֹרְאִים אוֹתִי עֶבֶד וּמֵאַחַר שִׁירְדְּתֶם לְכָאן הוֹדַעְתִּי
הוֹגְנוֹסִים שְׁלִי אִם כֵּן אָנִי הוֹרֵג אֲתֶכֶם אֲתִמָּהָא אִם הוֹרֵג
אָנִי אֲתֶכֶם הֵם אוֹמְרִין אֵין לְשֹׁמֵר אֲמָנָה עִם זֶה עִם אַחֵיו

לֹא שְׁמַר אֲמָנָה עִם
הָיוּ אַחֵיו אֶלָּא כַּת
לָף שְׁהָרִי הוּא בְּסוּ
נַעֲשֶׂה אַנְטִידִיקוֹס
נַעֲשֶׂה אַנְטִידִיקוֹס
מְבַרֵךְ וְאָנִי מִמַּעַט
דְּבָרִים קָל וְחִמְרָא
שֶׁל שְׁבַטִים כָּף נַח
אֶת יְרוּשָׁלַיִם עַל א'
מ. א) 'נַחְמוּ נַחְמוּ
י. (כב) וַיֵּשֶׁב

נמשלתם כעפר הארץ — כמו שאמר הקב"ה ליעקב אבינו (בראשית כח, יד): 'ויהיה זרעך כעפר
הארץ' — מה עפר הארץ — אינו בן כילוי, כך אתם, כי — מי יכול לסיף — לכלות עד
הסוף — את עפר הארץ! (ועיי לעיל סט, ה); וכן: נמשלתם כחית השדה — בברכות יעקב
אבינו לפני מותו, 'וכללן כולן כאחד, ועשאן אריות ועשאן נחשים' (לעיל צט, ד. עיי"ש), ומי יכול לסיף
— עד הסוף — את חית השדה — שהיא פזורה בכל קצות הארץ (ויפ"ת, עיי"ש)?! נמשלתם
ככוכבים — כמו שאמר הקב"ה לאברהם (בראשית כב, יז): 'והרבה ארבה את זרעך ככוכבי השמים',
ובחלום יוסף ראה (שם לו, ט): 'וואחד עשר כוכבים משתחווים לי' — כמשל על אחד עשר אחיו, מי יכול
לסיף — עד סוף — את הכוכבים?!; ועכשיו כאשר — עשרה "כוכבים" — אחים, חוץ
מבנימין — בקשו לאבד "כוכב" אחד — יוסף, ולא יכלו לו, "כוכב" אחד איך יכול לאבד
עשרה כוכבים (גירסת הרד"ל, עפ"י מגילה טז, עיי"ש)!! ועוד אתם שנים עשר שבטים — כמו —
'מנהג סדורו של עולם' (ול"ש שם), מה אני יכול לשנות סדרו של עולם?! שמפני כך הם שנים
עשר שבטים — מפני שהם כנגד שנים עשר שעות ביום, וכנגד שנים עשר מזלות ברקיע,
שהם סדרו של עולם שאין לבטלו.

אחיו לא שמר אמנה
יהיו — אומרין: לא ה
אחיו — כדי להתפאר ב
הוא בסוף הביא עליה
להרגכם, שאין אני מצליח
ועוד — אמר —
נעשה אנטידיקוס —
בקש לקיים, אבא מוליד
לשכנגד — להקב"ה,
ברך הקב"ה את יעקב כמו
יוסף אל אחיו באותה שע
לבס" — דברי נחמה המו
והרי דברים —
וידבר על לבס", על מה י
אלהיכם, דברו על לב ירושל
ס, ולא נאמר בדבריו לשון
רכים על לבן של שבט
ובנחמתו נאמר "נחמה" ב
הדא הוא דכתיב —
"נחמו נחמו" — נחמה ו
י. "וישב יוסף ב
שלשים" — הגם שלהלן ב

ועוד — אמר רבי שמלאי — כך אמר יוסף לאחיו: אתם הגוף ואני הראש — בקומת
בני אבינו, שכן אמור הוא להתברך מפי משה: "תבואתה לראש יוסף", כאשר ברכו יעקב אביו:
"תהיינה לראש יוסף" (רז"י, ועיין לעיל צח, כ), ולאמר שאני הראש לאחי להתברך, וממני יתברכו כולם,
שהרי כולם כלולים בברכת כולם, כנדרש למעלה (צט, ד. ועיי"ש), ויוסף ראש לברכות, ומעתה — אין
נסיב גופא, מה רישא טב — אם ינטל הגוף, מה טובתו ותועלתו של הראש! ולא עוד, אלא
עד שלא ירדתם לכאן היו — המצרים — קוראים אותי "עבד", והיו מעבדים ביד פרעה
מלהשליטני על מצרים (שו"ט קה, ועיין לעיל פט, ז), ומאחר שירדתם לכאן הודעתני — על ידי
הופעתכם, את — הוגנוסים — יחוס נכבד וטהור — שלי, ונתחזק כבודי ומלכותי (שו"ט שם,
עיי"ש), אם כן, אני הורג אתכם, אתמהא — תמוה הוא הדבר?! ולא עוד, אלא — אם הורג
אני אתכם, הם אומרין: אין לשמור — עוד שום הסכם — אמנה עם זה, שהרי — עם

צרימה אלא שאל
 'והק שורה עליו,
 הו, והשאלה היתה
 ויות בהחלט וכמ"ש
 ים היינו ששרתה
 ו ששאל אותם העוד
 שורה עליו, והי'
 שעודנו חי היינו
 ע שאסור לו לגלות
 זיף להתודע להם,
 זגם שמו יוסף ולא
 לא ענו אותו היתה
 רוה"ק שורה עליו,
 : אז אמר להם אני
 זם אותי מצרימה,
 ג"ש הרמב"ן ששום
 מהמכירה זולתם :

לא רצה להתיחד עם
 :ן ישאל אותו איך
 צרים ויצטרך לגלות
 הבין דאם הי' יעק"א
 לא קרא אותו לחדר
 דהא דיוסף לא שלח
 ע שפירש ממנו הי'
 ו מגלה לו אני אגלה
 :ראה לומר שזה הי'
 :רית הלשון בהוצאת
 :שה תשובת המשקל
 א לדבר אלא דיבור
 שיש בו רצון הש"י.
 ה וירד מצרימה אנוס
 אבי אדומ"ר זללה"ה
 צ"א) מעולם לא אמר
 בטלה אלא זה שאמר
 לאיש העוד לכם את,
 ו יעקב שהי' היפוך
 זה טפת קרי מימיו לא
 ו הגלות, אך ה' אינה
 : בטלה וברית המעור
 הי' לו מקום לירד
 ' הדיבור, היינו דיבור
 :טלה, ודפח"ת. ובאמת.

יש לומר גם ביוסף כן, דהא שהוציא דיבה
 על אחיו לא ממנו הי' אלא שהש"י אינה לידו
 כדי שתשלוט בו הגלות, אך מ"מ חזר ותיקן
 במה שהי' עצור במלין כנ"ל. וזה עצמו יש
 לומר ביעקב שאחרי בואו למצרים חזר ותיקן
 פגם הדיבור שהוציא לבטלה והי' עצור
 במלין שלא לדבר כי אם דיבור של קדושה
 שהש"י רוצה בו, וכדרך הנ"ל, ע"כ לא שאל
 מעולם את יוסף. אבל יוסף שלא ידע מדיבורו
 של יעקב לבטלה, ממילא נמי לא ידע את
 הגדר שגדר לתשובת המשקל, ע"כ הי' מתירא
 פן ישאלנו והי' מסבב סיבות שלא יהי' עמו
 בחדר מיוחד :

שנת תרע"ז

ויגש אליו יהודה וגו'. כדי להבין ענין
 הפרשה יש להקדים דברי המדרש (פ'
 צ"ג) כתיב מים עמוקים עצה בלב איש וגו',
 לבאר עמוקה מלאה צונן והיו מימי' צוננין
 ויפין ולא היתה ברי' יכולה לשתות הימנה
 בא אחד וקשר חבל בחבל ונימה בנימה
 משיחה במשיחה ודלה הימנה ושתה התחילו
 הכל דולין הימנה ושותין, כך לא זו יהודה
 משיב ליוסף דבר על דבר עד שעמד על לבו:
ויש להבין מהי עמקות הדברים שהיתה שם,
 שבפשיטות הרי יוסף הי' רוצה להתודע
 להם, אלא שרצה לבדוק מקודם את אהבתם
 לבנימין ועד כמה ימסרו נפשם עליו, וכבמד'
 כל הדברים שאתה קורא שדיבר יהודה ליוסף
 בפני אחיו וכו' הי' בהם פיוס ליוסף ופיוס
 לאחיו ופיוס לבנימין וכו'. ואפי' למה שאיתא
 בספה"ק שהי' רוצה לצערם כדי למרק את
 החטא של המכירה נמי אין שייך לומר לשון
 עומק. ועוד הלשון מלאה צונן והיו מימי'
 צוננין ויפין, מה זה ענין לנמשל, והי' די
 לומר שהיו מימי' יפים וטובים :

ונראה לפרש דהנה בס' ישמח משה להרה"ק
 ר"מ טייטלבוים זצ"ל פירש אהא
 דאיתא במדרש שהיו נדב ואביהוא מהלכים
 אחר משה ואהרן ואמרו מתי ימותו שני
 זקנים הללו ואנחנו ננהג את הדור, והדברים
 תמוהין, שח"ו לומר בפשיטות שהתאוו
 למיתתם כדי לירש את גדולתם, שאפי' פחות

שבפחותים אינו אומר כן, ופירש עפ"י דברי
 הש"ס חגיגה (ה' :) הוד והדר לפניו עוז וחדוה
 במקומו, הא בבתי בראי, וליכא תמן עציבותא,
 אבל בבתי גואי כתיב במסותרים וגו', ואמר
 הוא זצ"ל כי יש שני מיני צדיקים, יש
 ששרשם בבתי בראי, ויש צדיקים גדולים
 יותר מאד ששרשם בבתי גואי, והצדיקים
 ששרשם בבתי בראי נראה בפניהם עוז וחדוה
 והתפעלות אהבה ויראה ותנועות יוצאין מן
 הסדר, וכענין שפירשו ז"ל בפסוק באהבתה
 תשגה תמיד, אבל צדיקים היותר גדולים
 ששרשם בבתי גואי אין נראה בהם שום
 התפעלות חיצונית, ומשה ואהרן היו צדיקים
 היותר גדולים ושרשם מבתי גואי, ע"כ לא
 נראתה בהם שום התפעלות חיצונית ונדב
 ואביהוא היו שרשם מבתי בראי והיו עבודתם
 ותפילתם בהתפעלות יתירה, ע"כ חשבו
 שלהנהגת הדור יותר טוב צדיקים כאלה
 שנראה מהם התפעלות ואהבה ויראה, עכת"ד :

→

→

והנה אף שלהצדיקים מבחי' בתי גואי מעלה
 יתירה על הצדיקים שהם מבחי' בתי
 בראי, שהם מעולם ההסתר והנעלם, והמתינות
 וישוב הדעת ביותר, יש באינך צדיקים שהם
 מבחי' בתי בראי נמי מעלה בענין הגבהת
 העולמות, דהיות ידוע דהאדם עולם קטן וכפי
 תהלוכת העולם הקטן מתנהג העולם הגדול
 בכלל, וע"כ הצדיקים שבבחי' בתי בראי
 עבודתם ניכרת בחיצוניות הם משלחים זיקי
 אש דת גם לחיצוניות העולם הגדול, וע"כ
 אפי' אנשים שחסר להם כח פנימי ואינם רק
 מה שניכר בהם בחיצוניותם, נמי מקום להם

להתעורר מחמת קדושת הצדיקים האלו, ואפי' באין אומר ואין דברים, ואפי' בריחוק מקום שאין רואין ולא שומעים ההתפעלות הגדולה שלהם נמי ביכולתם להגביה א"ע מחמתם יותר מאשר ע"י הצדיקים הגדולים יותר שהם מבחי' בתי גואי שאינן ניכרות צדקתם ועבודתם באברים החיצונים כלום:

פ **ובזה יש לומר** דהא דנדב ואביהוא חשבו שלהנהגת הדור יותר טוב צדיקים מבחי' בתי בראי, לאו משום שיהיו אנשי הדור מתפעלים ומתדגשים בראותם התפעלות הצדיקים, שזה הדרך נמוך ואין לחשוב על נדב ואביהוא הצדיקים הגדולים שמרע"ה אמר לאהרן עליהם שהם גדולים יותר ממני וממך, שיחשבו שתיטב הנהגה כזו לפני דור המדבר דור דעה, אלא באין אומר ודברים ובאין ראות ושמיעת ההתפעלות נמי יחדרו לתוך לבב אנשי הדור לעוררם כנ"ל:

ו **יש לומר** עוד היות כי קשה לומר על נדו"א שאמר עליהם משה לאהרן שהם גדולים ממני וממך שהם היו מבחי' בתי בראי, ע"כ רחש לבי לומר היות ידוע שיש צדיקים גדולים במעלה ומטמינין עצמם בדרגין נמוכין ממה שהם באמת, וע"כ אין רחוק לומר שגם נדו"א היו מבחי' בתי גואי, אבל הטמינו עצמם בדרגין של בחי' בתי בראי, וע"כ עם היותם בחי' מוח ושכל כנ"ל הי' נראה מהם רגש הנפש והתפעלות גדולה מאד, ומ"מ אף שזה הי' לבוש לבד, חשבו שזה יותר טוב לדור מבחי' בתי גואי בלתי לבוש, שאין נראה וניכר בחיצוניות כלום. אף לפי"ז יש להבין שהי' להם לנדו"א לומר לנפשם אם זה תועלת לדור למה לא עשה כן משרע"ה לתועלת הדור, אך יש לומר עפ"י דברי מהר"ל בנתיבות (נתיב האמת פ"א), דמשרע"ה באשר מדתו מדת האמת היתה צניעות שהיא מדה טובה והכרחית נמי נחשבת ליציאה מבחינתו ומדתו מדת האמת, עיי"ש שדבריו עמוקים מאד, וע"כ אין תימא מה שמשרע"ה לא רצה להתלבש ולהטמין עצמו בדרגין נמוכין כי זה הי' פגם במדתו:

קיצור הדברים, יש מיני צדיקים בחי' בתי גואי שכל ענינם בחי' מוח

ושכל ובישוב הדעת ובקרירות רוח היא כל תנועתם ואינה ניכרת בהם שום התלהבות והתפעלות ורגש הנפש אף שבפנימיותם הם מלאי רגש ובסתר רעם, ויש מיני צדיקים בחי' בתי בראי שכל ענינם בחי' לב שהוא חם ובהתלהבות רשפי' רשפי' אש וכל רואיהם יכירום ויגידו צדקתם, ומכח התלהבותם לפעמים גם תנועותיהם יוצאות מגדר השינוי, ויש שאף שהם בחי' מוח ושכל מטמינין עצמן ומתלבשים בבחי' לב והתלהבות:

והנה כבר אמרנו בפדשויות הקודמות שיוסף → הוא בחי' הראש של כלל ישראל, ויהודה בחי' לב, ולפי דברינו הנ"ל יוסף הוא מבתי גואי, ויהודה מבתי בראי. וע"כ נמצא ביוסף שלא היתה ניכרת צדקתו בתהלוכותיו ובתנועותיו כמ"ש ויהי יוסף יפ"ת ויפ"מ שפירש"י מסלסל בשעריו כדי שיהי' נראה יפה, שאין זה ממדת הצדיקים, ובאמת שבוה"ק תפס עליו בזה, וע"כ כתיב ותתפששו בבגדו עיי"ש. ונראה דכוונת יוסף להסתיר את מדותיו כדי שיהי' כחו כח נסתר ועליון יותר, וכמו שבכלל בני' של רחל תפסו פלך שתיקה, וכן נראה כחו יפה בזה להסתיר עצמו עד להפליא, שאחיו החכמים והצדיקים לא הכירו בפרצוף פניו גודל מעלתו, וחשבוהו רק כחכם מחכמי אומה"ע. ולא עוד אלא שחשדוהו שהעליל על בנימין כדי ללקחו לקלון, שאפי' בן נח מצווה עליו, והרי ישבו אתו בסעודה והאריכו עמו איזה שעות כנראה מהכתוב, ולא הכירו צדקתו, ולא דבר קטן הוא להסתיר עצמו בפני אנשים חכמים וקדושי עליון כאלה. אך יהודה שהי' בחי' לב ומבתי בראי לא הי' לו כח זה, אלא כל צדקתו היתה ניכרת בתנועותיו ובהתלהבותו ורגש נפשו:

וכבר אמרנו במק"א שענין זה עצמו הוא → ההפרש בין שבת ליו"ט, ששבת מצותה עונג שהוא במוח בלי התפעלות ורגש הנפש, וע"כ אין בו הלל ושמחה, אבל יו"ט מצותו בהלל ושמחה ורגש הנפש, ושמחה היא התפשטות אף באיברים החיצונים עד שלפעמים מביא לידי ריקוד, וע"כ מובן מה דאיתא בספ"ק ששבת הוא יוסף שזוהי

מדתו, אבל יו"ט שתלוי בקידוש ב"ד שהוא ר"ח ומתיחס לדהמע"ה ע"כ יו"ט מתיחס ליהודה. ויש לומר שזהו שיסד האר"י ז"ל בזמירות שלו רשימין וסתימין בגו כל עלמין ברם עלתיק יומין הלא בטיש בטישין, והיינו בגו כל עלמין לרבות בא עלמין עלאין שלגודל מעלת השבת אף בעלמין עלאין אין בו אלא רושם בעלמא והוא סתום מאד ומחסד ה' שבטש בהרשימו להורידה ללב ישראל, וזה יהא רעוא קמי' דישרי על עמי' וגו', אבל יו"ט אין בו ענין זה אלא התגלות קדושה כנ"ל:

ולפי האמור יובנו דברי המדרש שהמשיל את יוסף לבאר עמוקה מלאה צונן, היינו שיוסף בחי' מוח ושכל מבתי גואי, והמוח הוא קר ולא נראה ממנו שום התלהבות אלא הכל בקרירות רוח ובישוב הדעה ובמתנות, ובאשר היותו מבתי גואי ע"כ המשילו לבאר עמוקה שהוא עומק רום, ובאשר היות מעשיו במתינות וישוב הדעה ובקרירות רוח המשילו למלאה צונן, והוסיף לומר והיו מימי' צוננין ויפין, היינו שהקרירות לא היתה קרירות טבעית, אלא צוננין ויפין ומחמת ישוב הדעת:

ו **יש לומר** שזה הי' החילוק בין יוסף לאחיו [שהם תחת יהודה כי יהודה מלך עליהם], כי כל צדיק רוצה להנהיג לזולת באותה דרך שזכה הוא בה, כידוע, וע"כ יוסף שהוא בחי' מוח ושכל ושבת כנ"ל ביכר את דרכו בקודש כנ"ל, ויהודה שהו בחי' לב ויו"ט ביכר את דרכו בקודש. וזה שבחלום יוסף והנה אנחנו מאלמים אלומינ בתוך השדה וגו' והנה תסובינה אלומותיכנ ותשתהוינה לאלומתי, כמו קדושת יו"ט שמסתעפת מקדושת שבת כידוע, אך אחי מיאנו בזה, ואמרו לו בלשון תימא המלון תמלוך עלינו וגו', והיינו שלהנהגת הדון מוטב ההתפעלות כנ"ל, כמו טענת נדו"א ואביהוא כנ"ל. ובאמת ששניהם צדקו יחדיו שהרי יוסף הי' מלך עליהם ומי מוריד למצרים יוסף, מי מכלכלן יוסף, היס והירד לא נקרעו אלא בזכותו של יוסף, וכן בצאתו ממצרים הי' משרע"ה הגואל ומנהיג הדו

היא כל התלהבות ויותם הם צדיקים לב שהוא ל דואיהם ותלהבותם יד השיווי ינין עצמן כות : ות שיוסף ישראל יוסף הוא ע"כ נמצא תהלוכותיו ת ויפ"מ יהי נדאה ג ובאמת : ותתפשוה : להסתיר תר ועליון תפסו פלך להסתיר והצדיקים ה וחשבוהו עוד אלא ידי ללקחו והרי ישבו זה שעות קתו ולא בני אנשים הודה שהי לו כח זה בתנועותיו :

עצמו הוא ט ששבת עלות ורגש אבל יו"ט ש ושמה יצונים עד מובן מה סף שזוהי

מדתו אבל יו"ט שתלוי בקידוש ב"ד שהוא ר"ח ומתיחס לדהמע"ה ע"כ יו"ט מתיחס ליהודה. ויש לומר שזהו שיוסד האר"י ז"ל בזמירות שלו רשימין וסתימין בגו כל עלמין בדם עתיק יומין הלא בטיש בטישין והיינו בגו כל עלמין לדבות בא עלמין עלאין שלגודל מעלת השבת אף בעלמין עלאין אין בו אלא רושם בעלמא והוא סתום מאד ומחסד ה' שבטש בהרשימו להורידה ללב ישראל, וזה יהא רעוא קמי' דישרי על עמי' וגו', אבל יו"ט אין בו ענין זה אלא התגלות קדושה כנ"ל :

ולפי האמור יובנו דברי המדרש שהמשיל את יוסף לבאר עמוקה מלאה צונג. היינו שיוסף בחי' מוח ושכל מבתי גואי, והמוח הוא קר ולא נדאה ממנו שום התלהבות אלא הכל בקדירות ריח ובישוב הדעת ובמתניות, ובאשד היותו מבתי גואי ע"כ המשילו לבאר עמוקה שהוא עומק רום, ובאשר היות מעשיו במתניות וישוב הדעת ובקדירות רוח המשילו למלאה צונג, והוסיף לומר והיו מימי' צוננין ויפיין, היינו שהקדירות לא היתה קרירות טבעית, אלא צוננין ויפיין ומחמת ישוב הדעת :

ויש לומר שזה הי' החילוק בין יוסף לאחיו [שהם תחת יהודה כי יהודה מלך עליהם]. כי כל צדיק רוצה להנהיג לזולתו באותה דרך שזכה הוא בה, כידוע, וע"כ יוסף שהוא בחי' מוח ושכל ושבת כנ"ל ביכר את דרכו בקודש כנ"ל, ויהודה שהוא בחי' לב ויו"ט ביכר את דרכו בקודש. וזהו שבחלום יוסף והנה אנחנו מאלמים אלומים בתוך השדה וגו' והנה תסובינה אלומותיכם ותשתחוינה לאלומתי, כמו קדושת יו"ט שמסתעפת מקדושת שבת כידוע. אך אחיו מיאנו בזה, ואמרו לו בלשון תימא המלוך תמלוך עלינו וגו', והיינו שלהנהגת הדור מוטב ההתפעלות כנ"ל, כמו טענת נדב ואביהוא כנ"ל. ובאמת ששניהם צדקו יחדיו, שהרי יוסף הי' מלך עליהם ומי מזדינן למצרים יוסף, מי מכלכלן יוסף, הים והירדן לא נקרעו אלא בזכותו של יוסף, וכן בצאתם ממצרים הי' משרע"ה הגואל ומנהיג הדור

לא כאשר חשבו נדו"א, אבל אח"כ חזר הדבר ליהודה וזכה בה דוד המע"ה עד עולם, ויתבאר עוד לפנינו טעמו של דבר :

ובזה יש לפרש גם ענין בנימין שיוסף רצה ללקחי לעבד, ויהודה מסר נפשו על בנימין, אף שבפשיטות הי' כל זה רק תחבולה ליוסף לבדוק אותם באהבתו, מ"מ הנה הי' זה לפועל דמיוני לענין הנ"ל. והיינו דהנה בהמ"ק נקרא צואר וברש"י (מ"ה י"ד) ויפול על צוארי בנימין אחיו ויבד, שבכה על שני מקדשות שעתידין להיות בחלקו של בנימין וסופן ליחדב, ובנימין בכה על צואריו על משכן שילה שהוא בחלקו של יוסף וסופו ליחדב, ובזוה"ק לא מסיים שיהי' משכן שילה נמי נקרא צואר והביא לזה מקרא (שיה"ש ד') כמגדל דויד צוארך וגו'. והא דבהמ"ק נקרא צואר הגיד כ"ק אבי אדומ"ר וצללה"ה משום דהצואר הוא אמצעי בין הראש להגוף, כן בהמ"ק הוא אמצעי בין העולם העליון לעולם התחתון, עכת"ד. ויש לומר דמה"ט הוא בחלקו של בנימין, דכך היא מדתו צדיק דלתתא והוא אמצעי בין יוסף שהוא הראש לאחיו שהם בבחי' גוף בערך יוסף שהרי הם בחי' לב כנ"ל, ובמדרש (פ' ק') שאמר יוסף לאחיו אתם הגוף ואני הראש, ע"כ בנימין הוא בחי' צואר, ומה"ט הוא בחלקו של בנימין, אמצעי בחלקו של אמצעי :

ולפי האמור בחילוק שבין יוסף לאחיו שכל אחד רצה לבכר את מדתו כנ"ל, הי' בנימין פועל דמיוני שיוסף רצה שבנימין שהוא אמצעי כנ"ל יהי' תחתיו ובאמצעותו ישפיע ממדתו להנהיג את כל אחיו, ע"כ יהי' נחשב שבנימין טפל אליו, והשבטים רצו לבכר את מדתם כנ"ל, ע"כ מסרו נפשם להוציא את בנימין מתחת יד יוסף, וכל אלה פועל דמיוני לענין נכבד כזה :

והנה כתוב ויגש אליו יהודה, וידוע דלשון אליו מורה על יחוד הדיבור, וכמו שפירש"י (ריש פ' ויקרא) אליו למעט את אהרן, ובדברי הר"ן הנדפס בתוך דברי הרש"י שם, ויש לפרש אליו לעצם הנדבר ולפנימיותו, וכן כאן ויגש אליו, היינו הגשה

לפנימיותו של יוסף, ובזוה"ק התקרובתא דעלמא לאתאחדא דא בדא למהוי כלא חד בגין דיהודה איהו מלך ויוסף מלך אתקריבו דא בדא ואתאחידו דא בדא. ולפי דרכנו יש לפרש דמצד ההתאחדות השיג כל אחד גם מעלת חבירו בצד מה, וע"כ השיג יהודה מיוסף מעלת המוח והשכל, ומזה בא ענין דוד המע"ה שהי' ראש לשלשת אבות, הרי שהיתה לו בחי' מוח ושכל, ומ"מ הרי הי' ענינו בהתפעלות וברגש הנפש בשירות ובתשבחות ובכלי שיר להשמיע קול, וזה ממדת הלב, ואולי מזה בא הענין אשת חיל עטרת בעלה והבן, וכ"כ יש לומר שיוסף השיג נמי ממעלת יהודה, וזה הי' נצרך להמלכים מזרע יוסף:

ולפי האמור יאבנו דברי המדרש מים עמוקים עצה בלב איש וגו' דלה הימנו ושתה" היינו שקיבל מה ממדרגות יוסף, התחילו הכל דולין הימנו ושותין" שהרי אח"כ בהתודע יוסף אל אחיו נעשה התכללות כל י"ב השבטים ויונקין זה מזה:

הנה בפרשה זאת התאחדות והתכללות כל י"ב השבטים, והיא פועל דמיוני על לעתיד. ויש לומר דהיות האדם עולם קטן לעומת העולם מתעוררת בו בקריאת פרשה זו התאחדות כל כחות הנפש, ובספר יצירה ש"ב מנהיגים בנפש, והם לעומת י"ב השבטים, ובשבת זו יש התעוררות לאחד כל הכחות לתורה ולעבודה:

ולא יכול יוסף להתאפק לכל הנצבים עליו, ומשמע דאילו הי' יכול עוד להתאפק לא הי' עדיין מתודע להם. ויש לדחוק שהי' רוצה להתאפק לכה"פ עד שיצאו כל הנצבים עליו לבל יצטרך לצוות להוציאם, אבל במדרש (פ' צ"ג) מפורש כיון שראה יוסף שהסכימה דעתם להחריב את מצרים אמר יוסף בלבו מוטב שאתודע להם ואל יחריבו את מצרים, מכלל דבלא"ה לא הי' עדיין מתודע, וזה תימא למה הי' רוצה עוד לעכבם ולצער את אביו הזקן שהי' יושב על יד דרך מצפה לחזירתם עם בנימין, וכבר דברנו בזה:

ונראה עוד לומר, דהנה מבואר בכתוב שלאחד קיבוץ גליות לעתיד יהיו

מלחמות גוג ומגוג ויהרג משיח בן יוסף, ויש להתבונן בדבר למה לא יהי' המירוק של ישראל נשלם בכל משך ימי הגלות המר שסבלנו רעות רבות וצרות עד אין חקר, ויצטרכו עוד למירוק של מלחמת גוג ומגוג, ונראה שזה הוא לטובת ישראל שבאם הי' המירוק עד התכלית בעודם בגלות בארץ אויביהם והחושך מכסה ארץ, לא הי' באפשרות לסבול. [ובזה מובן מה שקבלה בדינו מדבותינו הקדושים, שמעתה נפטרנו ממלחמות גוג ומגוג ואחר קיבוץ גליות ישבו ישראל במנוחה על אדמתם לעולם, שכמו שבמצרים קישוי השעבוד השלים לדי' מאות שנה, כן בגלות זה להיפוך, שאריכות הזמן השלימה לקישוי השעבוד, ורעות רבות וצרות שהיו מעותדות לבוא על שונאי ישראל, וע"כ באשר אריכות הזמן השלימה ושוב לא יהי' חבלי הלידה כ"כ קשים, עד בלתי אפשר לסבול, שוב יותר נכון שיגמר המירוק לגמרי בעודנו בגלות, וכשיתקבצו הגליות לא נצטרך עוד לשום מירוק, ואל תתמה שישתנה ממה שכתוב מפורש בכתוב, שהרי במצרים מפורש בכתוב ארבע מאות שנה, ואעפ"כ קושי השעבוד השלים ונחסר מהם ק"ץ שנה, כן הוא הענין במלחמות גוג ומגוג]. והנה במדרש שהתודעות של יוסף ואחיו רומזת לקיבוץ גליות, ולפי"ז יש לומר באשר מירוק החטא של מכירת יוסף עוד לא נשלם, כידוע מענין עשרה הרוגי מלכות, ע"כ הי' בדעתו של יוסף שיותר טוב שיסבלו אחיו עוד צער עצום מאד [שעד כה היתה להם עוד תקוה על תחנוני יהודה אולי ירחם עליהם המושל, אבל אחר שכלתה כל תקוה היו בעיני עצמם כאבודים, ויהודה הי' רואה א"ע אבוד משני עולמות] וכבמדרש ליש אובד מבלי טרף זה יהודה, ובני לביא יתפרדו אלו השבטים, וחשב יוסף לעכב אותם בצערם העצום הזה עד שימרק לגמרי כל חטאם, וההתודעות של אח"כ הי' לפועל דמיוני שכך יהי' לעתיד שאחר המירוק לגמרי יהי' קיבוץ גליות ולא יוסיפו לדאבה

עוד, ולא יצטרכו עוד למלחמות גוג ומגוג ולא יהרג משיח בן יוסף, אבל לא הי' יכול להתאפק, ובה יובן מה שבמדרש "כי הנה המלכים" זה יהודה ויוסף "עברו יחדיו" זה נתמלא עבדה על זה וזה נתמלא עבדה על זה, וכבר דקדקנו בשלמא יהודה על יוסף ניחא, אבל יוסף על יהודה למה, כי אותה הוא מבקש, וכבמדרש כל הדברים שאתה קורא עד ולא יכול יוסף להתאפק הי' פיוס ליוסף ופיוס לאחיו ופיוס לבנימין, אך לפי דרכנו יובן שזה הי' סיבה למלחמות גוג ומגוג והריגת משיח בן יוסף [ומ"מ סוף כל סוף נתקיים רצון יוסף ומוצלים אנחנו ממלחמת גו"מ ומהריגת משיח בן יוסף כנ"ל לפי קבלת רבותינו הקדושים נ"ע]:

ויגידו לו לאמר עוד יוסף הי וכי הוא מושל בכל ארץ מצרים ויפג לבו כי לא האמין להם, ויש להבין מדוע לא האמין להם, ומה הי' לו לחשוש שיאמרו לו דבריי בדויים, וכי שכר בשורה היו רוצים ממנו ומה להם לשקר, ונראה עפ"י מה שכתב הזוה"ק בפסוק אמותה הפעם וגו' כי עודן חי, דאתקיימת ברזא דברית קדישא דאקדי חי העולמים, עכ"ל, וכן יש לפרש הא דהגיד לו עוד יוסף חי, היינו דאתקיים ברזא דבריו והוא במדריגת צדיק חי עלמין, וזה הי' בעיני יעקב חידוש ורבותא עד מאד, ואת זו לא האמין להם ונפל ספק בלבו שאינן מבינים כ"כ בצורת הפרצוף ואדם יראו לעינים והי' יראה ללבב, כי לרגלי ידידת הגדולה מבית אביו שהי' סוד הי' עלי אהלו ונעתק משם ובא למצרים ערות הארץ מאיגרא רמא לבידא עמיקתא, ועוד שנעשו מלך והי' סיפק בידו כל אשר שאלו עיניו חשב יעקב שבודאי אי אפשר שיהי' כ"כ ברום המעלה במדרגת חי, וא"כ לא על היח בחיים בזה העולם לא האמין להם, אלא ע שעודנו בצדקתו במדריגת חי לא האמין אך לפי"ז יש להבין סיפא דקרא וירא א העגלות אשר שלח יוסף לשאת אור ותחי רוח יעקב אביהם, שלפי דרכנו אין מובן מה הוסיפו לו העגלות אמונה שעדי

ליפת אחיזה במוח ולב, אך היוונים משכו כח זה לרעה. וע"כ בחי' הראי' שבמוח הפכו לרע במינות ע"י השכלתם והפילוסופיא הארורה שלהם, עד שאמרו כתבו לכם על קרן השור שאין לכם חלק באלקי ישראל, ובחי' הגדה שבלב הפכו לרע ע"י התאוה המטונפת שבלב וגזירתם תבעל לטפסר תחילה, היפוך מ"ש ולא תתורו אחרי לבבכם ואחרי עיניכם שהם

מינות זנות. ע"כ בשביל זה עצמו איברו היוונים את המעלה שהיתה להם מיפת וגברו ישראל עליהם ונצחום. ולעומתם זכו ישראל במעלת הראי' והגדה, שבמוח ובלב. וזה שזכו לנס הנרות שבמנורה ונקבעו לדורות מצוות הנרות והלל והודאה שבלב. ונראה ששני אלה נותנים עוז ותעצמות לעם ישראל לקיים ולא תתורו אחרי לבבכם ואחרי עיניכם :

פרשת מקץ

מקץ ושבת חנוכה שנת תרע"א

במדר"ר (פ' צ"א) הן יהרוס ולא יבנה משהרט הקב"ה עצתן של שבטים עוד לא נבנית. ויש להבין לשון עצתן של שבטים שמשמע שהיתה בזה עצה עמוקה. ועוד מלשון עוד לא נבנית משמע שעדיין לא נבנתה ומ"מ עוד יבוא יום ותבנה :

ונראה דהנה בשבת אין מצות שמחה רק עונג, וביו"ט יש מצות שמחה. וי"ל הטעם בזה, משום דשבת הוא יומא דנשמתא והוא לגמרי פנימיות, כמו הנשמה שהיא נעלמה בתוך הגוף, וע"כ אין בו מצות שמחה, ששמחה היא התגלות הנעלם, כמו שאנו רואין שלפעמים מביאה לידי ריקוד שהוא לגמרי באברים החיצונים, ובשבת יש רק עונג להתענג על ה', אין אומר ואין דברים, רק התגברות הכח השכלי עד שכל כחות הנפש הם כמעט שובתים ובטלים, ומעין עוה"ב שצדיקים יושבין ועטרותיהם בראשיהם ונהנים מזיו השכינה. וממה שאמרו צדיקים יושבין, נראה שאין זה כענין השמחה שגורמת תנועה מחמת התלהבות כדמיון נר דולק שמתנועע, רק ישיבה במנוחה ורוח קרה בלי התלהבות, וכלשון שאמרו (אבות פ"ד) יפה שעה אחת של קורת רוח בעוה"ב, אך יו"ט הוא מצות שמחה בהתלהבות ובהלל ושירה וזרנו מטוב לב. ונראה ששבת ויו"ט הם בחי' מוח ולב. ששבת הוא בחי' מוח שהוא קר, ועונג המוח איננו בהתלהבות רק בהתגברות הכח השכלי. ויו"ט הוא בחי' לב משכן החום הטבעי ורשפי' רשפי אש וגו'. והם בחי' בתי

גואי ובתי בראי. ועי' ביערות דבש (ח"ב דרוש א') דבבתי בראי שמחה וחדוה ושירה, ובתי גואי כתיב המשל ופחד עמו. ועי' ישמח משה (פ' אחרי) שיש שני מיני צדיקים, יש העובדים בשמחה ובהתלהבות זכאה חולקהון ועדיין הם מבחוץ שהם מבחי' בתי בראי, והפנימיים הרואים פני המלך עובדים בבחי' המשל ופחד עמו. עיי"ש. ולפי"ז יובנו דברי תקה"ז שיש צדיקים שהם בחי' שבת ויש שהם בחי' יו"ט ויש לומר כנ"ל. ובאמת שיש לכל אחד משני סוגי הצדיקים מעלה מיוחדת. כי זה שהוא בבחי' שבת הוא רם ונשא מאד מזה שהוא בבחי' יו"ט. ואילו הצדיק שהוא בבחי' יו"ט ממשיך אלקות למטה מטה יותר מזה שבבחי' שבת ומעלה גם את החיצוניות באשר עבודתו גם בחיצוניות בהלל ושמחה והתלהבות. והנה ידוע שיוסף הוא שבת, ובודאי דרך עבודתו היתה ברוח קרה ובמנוחה בלי התלהבות רק להתענג על ה', הכל בפנימיות ובבחי' מוח בהתגברות הכח השכלי כנ"ל, ובמדרש (סוף פ' ויחי) שאמר יוסף להשבטים אתם הגוף ואני הראש תבואתה לראש יוסף, ע"כ. ולפי"ז בודאי שעבודת יוסף היתה בבחי' ראש ומוח. ועבודת השבטים היתה בבחי' לב שהוא מלך כל האברים. ובאשר הם בבחי' הגוף, ע"כ היתה עבודתם בבחי' הלב, בשמחה ובהתלהבות הלל ושירה, וע"כ תמצא שדוד המע"ה הבא מיהודה מלך השבטים היתה עבודתו תמיד בשירות ותשבחות. וזו היתה המחלוקת בין יוסף לשבטים, שידוע שכל דרך איש ישרה בעיניו

זר או
זו או
מדרש
וע"כ
שקין:
שלשת
איתא
יוסף
מדרש
בפתרון
זיב על
אותיב
כן הוא
י שעל
עודא,
שנמצא
מצטער
נת ע"כ
צמו לא
כל מ"מ
יוני על

הדברים
דמינוי
ד ניסן,
יין שני
לת מצה
יש לו

והודאה.
ז. והנה
והודאה.
ה: כתיב
שבמח
יו וכיסו
ה בשתי
ממשלה
עולם.
ז: מצוות
ב"ד:
לישנא
ה היתה

להנהיג גם את זולתו על דרך עבודתו וע"כ יוסף רצונו להנהיג את כל העולם כולו בבחינתו הכל בהסתר ובפנימיות, והשבטים רצו דווקא להנהיג את העולם בבחינתם בהתלהבות והתגלות אלקות, וכמו שבאמת כן יהי' לעתיד לבא כמ"ש (ישעי' מ') ונגלה כבוד ה' וראו כל בשר יחדיו. וזו היתה עצתן של שבטים להכניע את יוסף תחתם כדי שיתנהג העולם בבחינתם, והרס ה' עצתן של שבטים, שבעוד לא נגמר התיקון אין לך יפה מן הצניעות, והדברים עתיקים, ועוד לא נבנית עד ימות המשיח שאז יתנהג העולם בבחינתם כנ"ל:

ולפי האמור יובנו דברי המד"ר (פ' פ"ט) אשרי הגבר אשר שם ה' מבטחו זה יוסף. ולא פנה אל רהבים ע"י שאמר לשר המשקים זכרתי זה וזכרתי ניתוסף לו שתי שנים, וכבר כתבו המפרשים והקשו שאיפכא מסתברא, ועוד מה פשעו וחטאו בזה וכי אין אדם רשאי לעשות השתדלות ולהרבות בהפצרות ע"י שתדלנים להוציאו לחירות. ולהנ"ל דכל עבודת יוסף היתה בבחי' שבת שהיא בלי שום פעולה ועשי' באברים החיצונים רק הכל בעולם והסתר והוא עצמו הוא תכלית בחי' בטחון וכאילו כל מלאכתו עשוי' והעלול פונה רק אל עילתו, וכל הפעולות וההשתדלות אצלו היו נחשבות כעין חילול שבת ועפ"י מאמרם ז"ל (יבמות קכ"א:) וסביביו נשערה מאד, וזה שמדייק המדרש אשר שם מבטחו זה יוסף שהרי ע"י שאמר זכרתי וכו' ניתוסף לו שתי שנים, אף שלאדם אחר אין זה חטא כלל, וש"מ שהוא הי' בוטה בה' בתכלית האפשר והי' בחי' שבת כנ"ל:

במד"ר (פ' צ') יוסף משלו נתנו לו פיו שלא נשק בעבירה כו' עד מחשבה שלא חשבה בעבירה תבוא ותקרא חכמה. והנה בחובת הלבבות דלעוה"ב שהוא עולם המצפון אינם זוכין רק מחמת עבודה שבמצפון הלב, [וע"ז אמרו (קידושין ל"ט): שכן מצוה בהאי עלמא ליכא] ומחמת עבודה שבגלוי זוכין רק להאי עלמא שהוא עולם הגלוי. והנה ממה שנאמר מחשבה שלא חשבה בעבירה כו' שזכה

עבור זה לעניני עוה"ז, משמע שגם עבודה במחשבה איננה נחשבת לעבודה שבמצפון, ובאמת המחשבה נקראת רק לבוש הנפש, ונראה שזוכין לעוה"ב רק ברגשי הנפש שהנפש מתרגשת בעשיית המצוות ובלומד התורה, וזוהי העבודה שהיא במצפון הלב ובשבילה זוכין לחיי העוה"ב, אבל כל עוד שהנפש איננה נרגשת אף שלומד ומתפלל כל היום, כל עוד שהוא ברות קרה עדיין הוא מבחוץ. והבן זה שהוא עיקר גדול בדרכי העבודה:

ויצא לבם ויחדדו איש אל אחיו לאמר מה זאת עשה אלקים לנו. ויש להבין הלא כבר אמרו אבל אשמים אנחנו והתודו על מכירת יוסף שבשביל כך באה עליהם הצרה הזאת, ומה זה שחזרו ותמהו מה זאת וגו' הלא ידוע הי' להם שבביל מה, וכ"ק אבי אדמו"ר זצלה"ה הכ"מ אמר בזה דבר נחמד, דהנה השבטים חשבו את יוסף לרודף כמבואר בספרים, ולפי טעותם דין אמת דנו אותו, אך כאשר עיותו את הדין בשוגג נדונו במדה כנגד מדה שגם להם נעשה עיוות הדין, ע"כ במה שאמר להם מרגלים אתם חשבו שאדון הארץ יש לו באמת טעות בהם וחושבם באמת למרגלים, וכמו שהם עיותו הדין בשוגג, כן העונש שמעוות עליהם את הדין בשוגג, אבל כאשר ראו את הכסף השב באמתחותיהם שזה בלתי אפשר כי אם במזיד לעשות להם עלילה, לזה תמהו שאין זו מדה כנגד מדה שהם עיותו הדין בשוגג ועליהם מעוותין הדין במזיד, ע"כ לא ידעו מדוע בא עליהם עונש כזה, ע"כ. ודפח"ח. ויש להוסיף בזה דברים דהיינו טעמא שבא עליהם עונש זה משום דשגגת תלמוד עולה זדון (אבות פ"ד), ומי לנו תלמידי חכמים גדולים יותר מהם, אך הם בענותנותם היתירה לא חשבו א"ע לת"ח ע"כ תמהו:

טמא כל השמנים שבהיכל. נראה שהיונים הרשעים בכונה טמאו, דאל"ה הול"ל נטמאו, ואף שבוראי ידעו דטומאה דחוי' בציבור, והטעם בזה י"ל עפ"י דברי הש"ס

טוטה (מ"ט), רשב"א אומר טהרה בטלה ט וריח, ובוראי שאם כן הוא בגשמיות כ ברוחניות, וטעם וריח הם תורה ומצו כבמדרש (פ' אמור) ובפייט הקליר א' סוכות, וע"כ היונים שחשבו להשכיחם תור ולהעבירם מחוקי רצונך התחכמו בראשו לטמא הכל. והנה איתא בספרים שחטא ישר אז שבשביל זה התגברו עליהם היונים ו התרשלות בעבודה בלי התלהבות ורגש הנן רק כמצות אנשים מלומדה, וזה הוא בלי ט' וריח, כי ע"כ תורה ומצוות. מכונות בו טעם וריח, באשר טעם וריח הם חיותו ו דבר, וכ"כ תורה ומצוה הן חיות העולם, הביט בתורה וברא את העולם, ומחדש ב יום תמיד מעשה בראשית הכל בכח התור כי נמשלה לדר כ"ז שהתינוק ממשמש מוצא בו טעם, ודמ"ח מ"ע הם רמ"ח אבר דמלכא, ממשיכין חיות לרמ"ח אברים שבאד ובאשר ישראל פגמו אז בטעם וריח, זה נ כח היונים לטמא הכל ולבטל מהם לגמ את הטעם והריח, וע"כ כשעשו תשובה ומס נפשם לקיים התורה והמצוות, שאין י התלהבות ורגש הנפש יותר מזה, והושין השי"ת וגברו בית חשמונאים ונצחום, וכו' ל בענין טהרה שלא ידליקו שמן טמא, להור להם שיזהרו מעתה בעבודתם שתהי' בטנ וריח, וזה שתיקנו נר חנוכה, שהוא מצוה ע האור דוקא, שהוא ריחו להתלהבות ותור אור, וכ"כ הלל והודאה שהם חיות והתלהבו בקדושה, ולא תיקנו סעודה שאין זה מור על חיות כנ"ל:

שנת תרע"ב

במד"ר (פ' פ"ט) אשרי הגבר אשר שם מבטחו זה יוסף ולא פנה אל רהבי ע"י שאמר לשר המשקים זכרתי וגו' נתנו לו שתי שנים, והכל תמהו א"כ הרי איפנ מסתברא:

ונראה דהנה איתא במהר"ל בספר נר מצו דשלוש המלכויות הראשונות בכל פן ומדי ויון הן כנגד גוף ונפש ושכל, והמלכו הרביעית ששקולה כשלשתן היא כנגד נ הדיבור שבו קיבוץ גוף ונפש ושכל, ויש לזכ

להרבות באכילה ושתיה עד שיהיו שכורים חס ושלום ביום קדוש כזה, וכל ישראל נמנעים מהמותרות ואינם אוכלים רק לקיום המין, ובה מתקנים חטא אדם הראשון, כי במתן לנו נמנעים ומכל שכן באסור חס ושלום. וזהו תשובת המשקל, ותינו באותה אשה והבן. ולכך מאד צריך לזהר בימים אלו באכילת דברים המתירים שיהיו בלי פקפוק כלל, ובכל הקדושים שאפשר לדקדק, כי הוא תקון חטא אדם הראשון, שבגונותינו הרבים שלח ידו בעץ הרעת עולם התמורה.

והנה כבר אמרנו כי ימים אלו ראויים לקבל בתורה כי היא סם חיים. אבל באמת לבעלי תשובה, כאשר אנחנו בעונותינו הרבים רבם בכלם, צריך תפלה, כי לילא תפלה ותחנה אין תורתנו מועיל, כי במקום צואה התורה תועבה, ונחנו מלאים צואה בעונותינו הרבים לרב עונות ולכלוכים, אבל בתפלה ירחיץ ה' את צואת בנות ציון. ועקר תפלה בהכנעה ושכרון לבב, אשר יאמר אדם לנפשו, נפשי נפשי, איך עברתיך ועברתיני כי בת מלך את, ובמקום גבה ערן גן אלהים היית, במושב אלהים ישבת, והנה שלחך אלהים בארץ למחיה להחיות עם רב, ללקט ניצוצות קדשה ולהעלות אסורים מבור שבי, ולזכך החמר להיות לאבן יקר ספיר גורתו בעצם השמים לטהר, אשר בו תיטב הנערה בעיני המלך מלכי המלכים הקדוש ברוך הוא, ועתה עברתיני ועברתיך, כי הנה ירדת מכבודך ואת אסור באזיקים שושנה בין החוחים ונטל ממך כל הודך והדרך, ותחת אשר היה לך ריח פלבנון, עלתה באשך ומסרים בסרח העורף למאד, אשר

כל מחנות קדושים וטהורים אשר היו תמיד סביב לך, יגורו ממך ופגור רק קדונית, מלא נגעי צרעת זרחה פרחת במצחך מצח אשה זונה, אוי לאותה בושח, מה תאמרי כי יפקד ה' אותך, מה תעני כאשר (תגישני) [תגישני] למשפט וכרוז קרא בחיל, סורו סורו אל תגעו בו, דא עבר על פלחנא דמריה, וי ליה, טוב ליה דלא איברי, ומה תעשי נפשי יאבד יום הולדת בו, וטוב ממך הנפל בל חזה שמש אשר באת לאור יום, ותשבתי לומר אחותי את למען ייטב לי בעבורך ותיתה בגלגלך באור פני מלך חיים, ותיה הטוב אשר ייטיב ה' לך, ייטב לי גם כן, וכעת ארורה האדמה חמר גופי בעבורך, סר צלמך צלם אלהים דיוקנא דמלכא קדישא מעליך, ואת משכן קאת וקפוד ונאות מדבר, אשר שם הרגיעה הלילית ושעירים ירקדו שם, וי איך יהיה לשברי רפואה, אם לא בתמלת ה' כי רבו רחמיו.

דובאשר ותאונן האדם חי גבר על חטאיו

בזה בשבר לבב ונמיכות רוח, הלא ירחם ה' ואז תורתו מתקבלת. ובזהר (חלק ב' דף קסה) הקשה, הא אין להתפלל אלא מכח חרונה, דבמקום עצבות לית השרית רוח הקדש, ושם יגוח סטרא מסאבא, ואם כן בעל תשובה דהוא מלא עצבות, כי איך ישמח בזכרו בשברו וכאבו נעבר, הלא אין מנחם לנפשו, כי אם בעצב ולב נשבר ונדכה ראשו בין ברכיו בזכרו על מעלו אשר מעל בה, ואם כן איך אפשר להתפלל ואיך ישמע ה' ויפנה אל תפלתו, והארץ על פי סוד וסתרי תורה.

ומה שיש בו להמתיק הענין בנגלה הוא כה, דאמרינן פרק קמא דחגיגה (דף

ה:) כמה שהקשה במסתרים תכבה נפ הנמרא בין פתי הנקדוש ברוך הוא עצבותא, וחרונה כפ כתיב במסתרים וכו צר ככבוכל, הרי מלמטה למעלה עו ומשם לבתי גואי תפלה, וכבתי בראי עצבות כלל, לכל אחרא להתדבק כנ עצבות הוא מקום אור. ואם כן העונ לתפלתו לעבר דרך גואי, כי שם שכון ולכך אין תפלתו תשובה הקדוש ברו כל מעשיו אשר חו ממנו נדה, חותר חו כתי גואי במסתרים בראי ושם מקבל וזהו הרצון מה שא חותר חתירה לבעל ותינו לכל ילך דרך לבתי גואי, אך כנ אחר, ותמיר תפל גואי בלתי פתי ברא אף שהוא בדרך עו ה' מתעצב עמו שכתו ודכין יש לנו לראו לעשות אשר והעקר בשמונה עש המצפצפים והמהו

ספר יערות דבש
בגאט וגיגד
בגאון כח יגונן איירען זצ"ל
חלק א

וכהנה ע"ב פסוקים, ותחנות ובקשות לרב, וכל המוסר גורע בלי כונה, אשרי האיש המתפלל בכונת הלב שמונה עשרה ברכות, וזה יותר לרצון לפני ה' מזבח ומנחה, ואין רצוני כעת לומר כונות, אשר כל קוץ וקוץ יש בו מסתרי תורה וסודות מרפכה קדושה צרופי שמות מכל העולמות, לפתח תרעין ולפעל ולעלות לגבוה מעל גבוה שומר, רק נאמר פשוט בכונת הדברים בפשוטם בכל ברכה וברכה, מה יש לו לשום אל לבו באמרו, וזה נמסר לכל אדם.

פי בכרכה ראשונה באמרו: "ה' שפתי תפתח" ישים בלבם פי הקדוש ברוך הוא שם אלו שפתים שומרים לפה ולשון לכל ידבר דברים בטלים, ויהיו סגורים מאין יוצא וקא, כאיש אשר שם שומר למקום אשר בית נכותו שם, והיש יותר בית נכות מן הלשון אשר החיים והמנות תלויים בו, והשפתים שומרים ואינם ראויים להפתח כלל, כי לא מצאתי לגוף טוב יותר משתיקה, והם דלתים סגורים ואינם ראויים לפתחן אלא ברצון ה', לפתח אותם לתורתו וכל דבר חפץ חפצי שמים, ולקדו אמרו בעלי נוטריקון, אדני במלוי אותיותיו אל"ף דל"ת נו"ן יו"ד בגימטריה תרע"א, שאז השערים נפתחים, ועל זה נאמר (תהלים קיח, יט) פתחו לי שערי צדק אבא בם וכו', כי שפתים הם שערים, אם הם לעבודת ה', הם שערי צדק והם שומרים לפה, ואם בן מי הוא איש אשר יש לו קצת בינה אשר לא יתן אל לבו להתפלל ולהודות לה', אני צריך תפלה מה' שיפתח שפתי, ואין אני פותח שפתי כל היום בדברים בטלים, נבול פה,

ה' כמה שהקשה הגמרא על האי קרא במסתרים תבכה נפשי וכו' עין שם מחלק הגמרא בין בתי גואי לבתי בראי אצל הקדוש ברוך הוא, בבתי בראי לית עצבותא, וחדוה במקומו, אבל בבתי גואי כתיב במסתרים וכו', כי בכל צרותינו לו צר פביכול, הרי כי התפלה ההולכת מלמטה למעלה עוברת דרך בתי בראי, ומשם לבתי גואי לגשת לפני ה' שומע תפלה, ובבתי בראי שם שריה חדוה ולא עצבות כלל, לכל יהיה מקום לסמרא אחרא להתדבק פמו שפתבתי, כי מקום עצבות הוא מקום לילית מרה שחרה ואין אור. ואם בן העומד בעצבות אי אפשר לתפלתו לעבר דרך בתי בראי ולבוא לבתי גואי, כי שם שכונה חדוה ולא עצבות, ולקדו אין תפלתו מקבלת, אבל בעל תשובה הקדוש ברוך הוא לרב רחמיו על כל מעשיו אשר חושב מחשבות לכל ידח ממנו נדח, חותר חתירה לקבל תפלתו דרך בתי גואי במסתרים, מבלי לעבר דרך בתי בראי ושם מקבל העצבות בנוכר לעיל, וזהו הרצון מה שאמרו הקדוש ברוך הוא חותר חתירה לבעל תשובה לקבל תפלתו, והינו לכל ילך דרך המלך דרך בתי בראי לבתי גואי, אך בעל תשובה יש לו דרך אחר, ותמיד תפלתו דרך חתירה לבתי גואי בלתי בתי בראי, ואז ה' מקבל תפלתו אף שהוא בדרך עצבות, כי שם במסתרים ה' מתעצב עמו ובצרתו לו צר פמו שפתבתי לעיל.

וְכֵן יֵשׁ לָנוּ לְרֵאוֹת בְּעַמְדָנוּ לְתַפְלָה, אִיךָ לַעֲשׂוֹת אֲשֶׁר יִרְצֶה ה' בְּקוֹל תַּפְלַתְנוּ, וְהַעֲקֹר בְּשִׁמוֹנֵה עֲשֶׂרֶה בְּרִכּוֹת, וְלֹא כְּאוֹתָם הַמְצַפְצִפִּים וְהַמְהִיגִים בְּאִמִּירַת תְּהִלִּים

זקה בתורה,
מי שנפשו
זקנהו, שדרשו
ל על מפני
גבול ישראל
אספן ודאי
מצות עשה.
לא קים
שה, והרי זה
בת ארבע
מנא, שאין
על מצות
קים מצות
ז. וכן הדבר
שק התורה,
ורביה והרי

(מנחות מא.)

ען זה פטור
ישרת ואמרו
וכו, שאל
זחא ענשינו,
פטור ממנו
למקום לא
תחא נענש
בטול פריה
יש השנה ח:
לדין מקמי
תחא.

חזקיהו, כי
עובר על
בתורה כגון
היותו מלך
ש חרון אף
ביא ברצונו

להוכיח דלא יבטל מפריה ורביה ויהיה
נשמר מאף וחמה של הקדוש-ברוך-הוא,
ולמען לא יבטח היותו מלך נכנס תחלה
לדין ולא יהיה בעידן רתחא, מאן לילך
אצלו, והינו כי הוא חשוב ממנו, מפני
שלא מלך רק על שני שבטים, ולית לה
תאר מלך, ונביא קודם כנ"ל, ובנה
שהראהו דאין לו תאר מלך, ואספן אינו
נכנס תחלה לדין, אספן אין לו לבטל
מפריה ורביה, דלא יענש בעידן רתחא,
לכך בכונה לא הלך אצלו, דמזה יודע לו
היותו לאו בתאר המלך, ויהיה בכלל ענש
פריה ורביה כנ"ל ואתי שפיר.

ד וזהו כשבא ישעיה אצלו מחמת חליו, כי
חזקיהו הלך לשיטתו דהוא מלך,
ואספן אין לו פחד מעידן רתחא, אז
הוכיח לו ישעיה בשם ה' כי יענש היותו
מבטל מפריה ורביה, ואמר חזקיהו כי הוא
ברוח הקדוש דיהיו לו בגין רשעים, אבל
תדע כי ודאי לנביאים וכן מלאכי מעלה
נגלה היות איש צדיק ורשע, כמו שכתבו
התוספות (נדה טו: דבור המתחיל הכל) אף
דצדיק ורשע לא קאמר אבל בגבואה
קאמר, אבל שישוב בתשובה אי אפשר
להשיג, כי זהו נגד שורת הדין, רק
הקדוש-ברוך-הוא לרב רחמנותו וחמלתו
חותר חתירה מתחת כפא כבודו לבעלי
תשובה, וזהו בדרך נסתר ושכיל ונתיב
מצנע, לאו כל עין רואה, לכל יקטרגו
מלאכי השרת, ולכך חותר חתירה מתחת
כפא הכבוד בסתר והעלם, לכל ירגישו בו
מלאכי השרת.

וזהו שערים שהיו במקדש, כל השערים
היו משמשים כניסה ויציאה (תמיד ל:),
והם שערים מכונים למעלה מקום ביאת

צדיקים ומלאכי השרת, וכמו שנאמר
(תהלים קיח, ב) זה השער לה' צדיקים יבואו
בו, אבל שער שבדרום היה סגור, ה'
אלהי ישראל בא בו, והינו ששער זה מיחד
לבעלי תשובה, אשר הקדוש-ברוך-הוא
חותר חתירה להכניסם בו, ולכך זה השער
יהיה סגור, ה' אלהי ישראל בא בו, כי
הוא המכניס והמביא בעלי תשובה דרך זה
השער, מה שלא יודע שום בריה וזהו
הפותח שער לדופקי בתשובה, כי יש להם
שער מיחד לכך, ולכך במקום שבעלי
תשובה עומדים, אין צדיקים גמורים
יכולים לעמוד (ברכות לד:), כי שכיל ההוא
לבעלי תשובה, נעלם מעין כל בריה, ואין
צדיקים מגיעים לשם, ולכך אין להשיג זה
בגבואה אם ישוב הרשע בתשובתו
מרשעתו או לא, כי זהו שכיל מיחד, לא
תגיע שם השגת שום נביא.

ולכך נאמר במדרש בישמעאל (בראשית רבה
נג, יד) וישמע אלהים את קול הנער,
קטרגו מלאכי השרת, ואמר הקדוש-
ברוך-הוא אני רואה מה שאתם אינכם
רואים, והינו כי כבר אמרו כי ישמעאל
חזר בתשובה בימי אברהם אביו, וזה לא
ידעו מלאכי השרת, וידעו מרשעתו, אבל
לא השיגו מתשובתו, כי זו היא החתירה
תחת כפא הכבוד, ולכך אמרו שימות
בצמא, אבל הקדוש-ברוך-הוא ראה כי
ישמעאל יחזר בתשובה, ולכך החיה
הקדוש-ברוך-הוא אותו.

וכן הדבר במלך חזקיהו, כי ראה ברוח
הקדש שיהיה מנשה רשע, אבל
תשובתו לא הבין ולא ידע, ולכך פרש
מאשה לכל יהיה פריה ורביה. אבל ישעיה
אמר לו, בהדי כבשי דרחמנא למה לך, כי

חלק א
סו יזכור קדש
השם והמקדש
כגאון רבי יגומן אייגער 53

נפשי איכה תרעה איכה תרביץ וכו', כלומר אותם שאהבה נפשי ואינם מצטערים על היסורים, מה שאין כן המצטערים אין ראוי לשאל כנ"ל.

והנה על ידי שהקץ נסתר, חושבים הגוים שאין לנו תקנה חס ושלום, והו' שאמר אסף, ויתעצו על צפוניך, הקץ שהוא צפון ונעלם, לקד, מתיעצים שאין תקנה, והנה באמת כל תכלית ה' מבלי לכלות אותנו.

וזהו שאמרו חכמינו זכרונם לברכה (לקוט שמעוני וחקאל רמו שלט) הללו את ה' מן הארץ וכו' אש וברד וכו', בשמים הן בא דוד ואמר לא יגורד רע, ובקש רחמים והורידן לארץ. ויש להבין, מה אכפת לה. ונראה דידוע דאש מעלה אינה מכלה, דכתיב (שמות ג, ב) והסנה איננו אכל, ואש שלמטה מכלה. והטעם כי למטה כשיבער עץ ודומה לזה, תקף יסוד מים שיש בדבר ההוא יגום ויכרה, כי גרשהו האש, וכן האויר שהוא מלא מים, ויסוד אש ידבק באשו מין במינו, ולא נשאר רק יסוד העפר שהוא האפר הנשרף, אבל אש שלמעלה, עושה שלום במרומיו אש ומים, ואין המים בורחים כלל והכל באגדה אחת, ולקד אינה מכלה. והנה אש של מטה אי אפשר לשלח בנו, כי היא מכלה, והקדוש ברוך הוא הבטיחנו (מלאכי ג, ו) בני יעקב לא כליתם, ולפרענות לא יעשה שנוי טבע, אבל אש שלמעלה שאינה מכלה, זו יש לשלח ולהבעיר במקד אש ולא יכלה, ולקד דוד למען לא ישלח בנו אש ה', כי באש ה' נשפט, בקש רחמים והורידן לארץ, כדכתיב אש וברד וכו', ואם-כן אי אפשר לשלח בנו.

ויקרא ה' לכבי, והאיד קא סלקא דעתך שיתן פח לסטרא ההוא, ומשני שאני חרבן בית המקדש דאז נבר פח הדין וסטרא אחרא היה לו אחיזה גדולה, וידם היתה רמה עד שנברה מדת העצבות בכל פמליא, עד שאפלו מלאכי שלום פת מימינים ככו ועצבו, אבל זולת זה, אין עצב בסטרא דקדשה כנ"ל, ואתי שפיר הכל.

זמנה למדו כמה שכתוב (פסחים ק"ט.) דהקדוש ברוך הוא חותר חתירה מתחת כסא הכבוד לבעלי תשובה, והטעם כי הפעל תשובה צריך עצבון על עונותיו והטאיו, ואם-כן אי אפשר לעבר דרך הישר מקום המלאכים כי יגבר פח מקטרגים כנ"ל, לקד הקדוש ברוך הוא חותר חתירה לקבלו בעצמו, והוא קרוב לנשברי לב, ויש לו דרך מיוחד מקום שאין צדיקים גמורים עומדים, כי הם עולים דרך הישר מעלה מעלה כנ"ל.

אמנם בעונותינו עכשו נהפך הוא, כי אין איש דואג על חטאיו, רק יתעצב על העדר קנינו ורכישו וכבוד המדמה עניני הכל מגביר פח הסטרא אחרא, לא כן חלק עם ה' אשר בחר לנחלה האוהבים ה' בכל לב, הוש שמחה גדולה באשר יזכר בה' אשר בחר בנו מפל עם וקרבנו לתורתו, וכתינוק ההולך לבית הספר שיש לו צער, אבל הגדולים יצחקו עליו דטבא לה עבדו, וכן אנחנו מה שאנו חושבים ליסורים, מלאכים וצדיקים גדולים יצחקו עלינו והדין אתם. וכללו של דבר, שהאיש המצטער לא יאות לשאלו בענין צער, כי אז יכבד צערו.

ולקד אמר שלמה המלך עליו השלום (שיר השירים א, ז) הגידה לי שאהבה

יערות דבש
בשטר והמנדק
בסאון ודי יאומן אויער פון זבין